

Síťování služeb pro děti a jejich rodiny v Pardubickém kraji

Krajský síťář: *Mgr. Matěj Karas*

zpracováno k: *01/2019*

Klíčová aktivita 1 – Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD

Podaktivita 1.1: Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Obsah

Úvodní slovo	2
O projektu <i>Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí</i>	3
Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory	5
Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin	7
Síťování v Pardubickém kraji	8
Shrnutí ze síťování	14
Doporučení pro rozvoj sítě v Pardubickém kraji	23
Závěrem	28
Použité zdroje	29
Potřebujete více informací?	29

„... pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než pokud je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby – koordinátora.“

Úvodní slovo

Vážené kolegyně a kolegové,

tento dokument je součástí projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“¹, aktivity Podpora a rozvoj služeb v SPOD a navazuje na analýzy místních sítí služeb a návrhy jejich optimální podoby, které byly zpracovány na území do projektu zapojených obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP).

Proč je důležité síťovat

*Síťování služeb vnímáme jako **nástroj zvýšení efektivity cílené práce s klientem – dítětem a jeho rodinou**. Vychází z předpokladu, že pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než když je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby koordinátora (v tomto projektu se jednalo o **lokální a krajské síťáčky a síťáře**).*

Síťování služeb je dynamický a nikdy nekončící proces směřující k naplnění potřeb dětí a rodin žijících v dané lokalitě. Aby bylo síťování co nejúčelnější a šité na míru lokalitě, je třeba nejprve zmapovat stávající síť – tedy místní aktéry a jejich potřeby směrem k fungování sítě a to, jakým způsobem spolupracují. Proto lokální síťáčky a síťáři (na úrovni ORP) a krajské síťáři (na úrovni krajů) důkladně mapovali terén a na základě zjištění pracovali společně s aktéry na tématech, která se ukázala jako významná pro rozvoj sítě, místní spolupráce apod.

Návrhová část dokumentu obsahuje shrnutí výstupů síťování na území ORP zapojených do projektu a zejména pak souhrn doporučení pro posílení a další rozvoj krajské sítě služeb pro děti a rodiny.

*Je zřejmé, že v každé lokalitě je síť služeb jiná, a to vzhledem k odlišným potřebám dětí a rodin, a je ovlivněna vnějšími podmínkami v lokalitě (např. personální a finanční kapacity aktérů). Všechny sítě služeb by však měly naplňovat principy transformace a **odrážet v první řadě potřeby dětí a rodin**.*

Bez vás by to nešlo

*To vše by se neobešlo bez samotného **procesu síťování**, tedy propojování místních aktérů sítě napříč rezorty, které vnímáme jako alfu a omegu spolupráce. Děkujeme proto všem místním aktérům sítě služeb za ochotu k setkávání se, zájem o spolupráci, podněty a společnou činnost na lepším fungování sítě podpory pro děti a jejich rodiny.*

*Mgr. Kristýna Jůzová Kotalová a realizační tým aktivity síťování
oddělení transformace služeb pro rodiny a děti
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

---

¹ Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0./0.0/15_017/0001687.

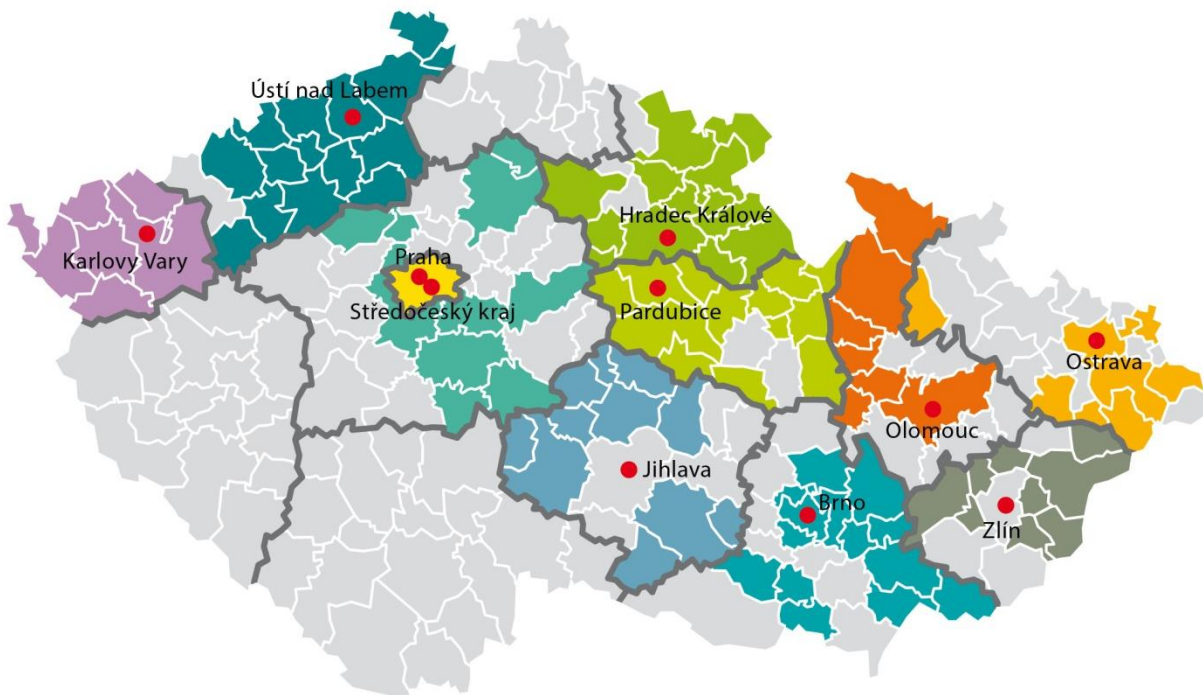
O projektu *Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*

Termín realizace: 1. 1. 2016 až 30. 6. 2019, ve **12** zapojených krajích.

Projekt se zaměřuje na posílení mezirezortní a multidisciplinární **spolupráce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny**. Cíli projektu jsou podpora orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a dalších klíčových aktérů v oblasti síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny; vytváření, podpora a rozvoj sítí služeb na lokální, krajské a celostátní úrovni; podpora nástrojů vedoucích k nastavení, zjišťování a rozvoji kvality systému sociálně-právní ochrany, nastavení modulů celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD a podpora a rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen NRP). **A proč?** Aby se nadále snižoval počet dětí, které musejí svoji rodinu opustit, a aby pro děti, jež se dostávají do systému náhradní rodinné péče, byla zajištěna co nejkvalitnější individuální péče. Více najdete na <http://www.pravonadetstvi.cz>.

Podpora síťování služeb na lokální a krajské úrovni

Síťování služeb pro děti a rodiny je nejrozsáhlejší aktivitou projektu, je realizováno v 11 krajích a celkem ve 124 obcích s rozšířenou působností.

Východiska síťování

Síťování představuje „**návrat k rodině a dítěti**“, snahu podpořit vybudování pevné podpůrné sítě v bezprostřední blízkosti rodin, a to s maximálním využitím všech dostupných zdrojů. Síťování je proto spíše prací s lidmi než „vědeckým přístupem“ a dosavadní výsledky ukazují, že právě osobní kontakt síťáře s aktéry tvoří základ úspěšného rozvoje sítě podpory. Na druhou stranu síťář je kromě samotného propojování lidí také nositelem důležitých principů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, přispívá k jejich lepšímu porozumění a zvnitřnění na úrovni lokality, a tím i k žádoucímu směřování práce s rodinami a dětmi. Síťování služeb je ze své podstaty transformací služeb na místní úrovni.

Vymezení služeb pro děti a rodiny

Z hlediska tohoto projektu jsou služby pro děti a rodiny nahlíženy optikou potřeby – jedná se o všechny děti a rodiny, které potřebují nějakou formu podpory, ať už v rovině prevence (mohou být ohrožené) nebo v rovině

intervence (již jsou ohroženy). Nejedná se tedy o služby rodinné politiky, zároveň ale ani o striktní vymezení dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen SPOD). Služby jsou zároveň vnímány zásadně nadrezortně, bez ohledu na právní formu či míru formálního ukotvení. Vymezením služeb jde především o zmapování všech dostupných zdrojů podpory na místní úrovni.

Cíle síťování služeb pro děti a rodiny

Zmapování aktérů v lokalitě: v maximálním možném rozsahu jsou zmapováni aktéři v lokalitě a jejich potřeby směrem k fungování sítě ve prospěch dětí a rodin, samotný výčet může být vůbec prvním popisem služeb pro děti a rodiny z nadrezortního hlediska a přispívá ke zvědomění rolí jednotlivých aktérů.

Zvědomění rolí jednotlivých aktérů: každý z aktérů si uvědomuje svou (i dílčí) roli v síti služeb pro děti a rodiny, tj. zná své kompetence a úkoly dané jednak zákony, jednak specifickými podmínkami v lokalitě, ale uvědomuje si také význam spolupráce s dalšími aktéry. Aktéři tak přesně znají svou vlastní roli a zároveň rozumí rolím ostatních aktérů.

Propojení aktérů v lokalitě: aktéři spolu komunikují ve smyslu případové práce, tj. ve smyslu potřeb dětí a rodin, s ohledem na zákonnou mlčenlivost a s ohledem na integritu dětí a rodin, s důrazem na působení v rovině prevence.

Implementace základních principů transformace do síťování, a tedy i činnosti jednotlivých aktérů: síťování lze vnímat jako aktivizaci terénu, která by se měla odvíjet od **základních principů transformace:**

- participace dítěte, respekt k dítěti
- potřeba vývoje, otevřené budoucnosti, perspektivy
- zdravé prostředí
- jistota, stabilita, bezpečí
- zapojení celé rodiny.

Co je síť služeb pro děti a jejich rodiny?

Síť služeb pro děti a jejich rodiny (dále jen síť) je soubor institucí, organizací a dalších subjektů, které na určitém geograficky vymezeném území (obec, město, obec s rozšířenou působností – dále jen ORP, region, kraj) svou činností ovlivňují situaci ohrožených dětí a rodin, ať už formálně na základě pravomoci vyplývající z legislativy, nebo neformálně, svým společenským posláním. **Základním principem fungování sítě je partnerství, mezioborová spolupráce a případné překonávání bariér, které spolupráci brání.**

Kdo jsou aktéři sítě?

Aktéři sítě jsou subjekty v síti se vzájemně provázanými vztahy, založenými na spolupráci a sdílené či dílčí odpovědnosti. Jde o instituce poskytující služby dětem a rodinám (registrované sociální služby i neregistrované návazné služby), orgány samosprávy (městské a obecní úřady, zejména agenda odboru sociálních věcí, konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, dále sociální a terénní pracovníci), školy, poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče), lékaře, soudce, městskou policii, Policii České republiky a další.

Kdo je lokální a krajský síťář?

Síťář je nezávislý aktér sítě pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám. Jeho cílem je udržitelně propojit aktéry sítě, aby navzájem znali své možnosti a potřeby a mohli efektivně spolupracovat při řešení situací ohrožených dětí a rodin. Ve svém konání vychází z principů deinstitucionalizace a ze zmapovaných potřeb aktérů a jejich klientů směrem k fungování sítě jako celku. Vytváří prostor pro jejich spolupráci napříč rezorty.

Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory

Níže uvedený popis odpovídá horizontální úrovni sítě služeb, tedy jednotlivým potřebám dětí, a vertikální úrovni sítě, tedy jednotlivým úrovním podpory dítěte (podrobně viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb). Potřeby dětí byly odvozeny ze strukturovaného vyhodnocování situace dítěte a rodiny dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD.

Potřeby dítěte

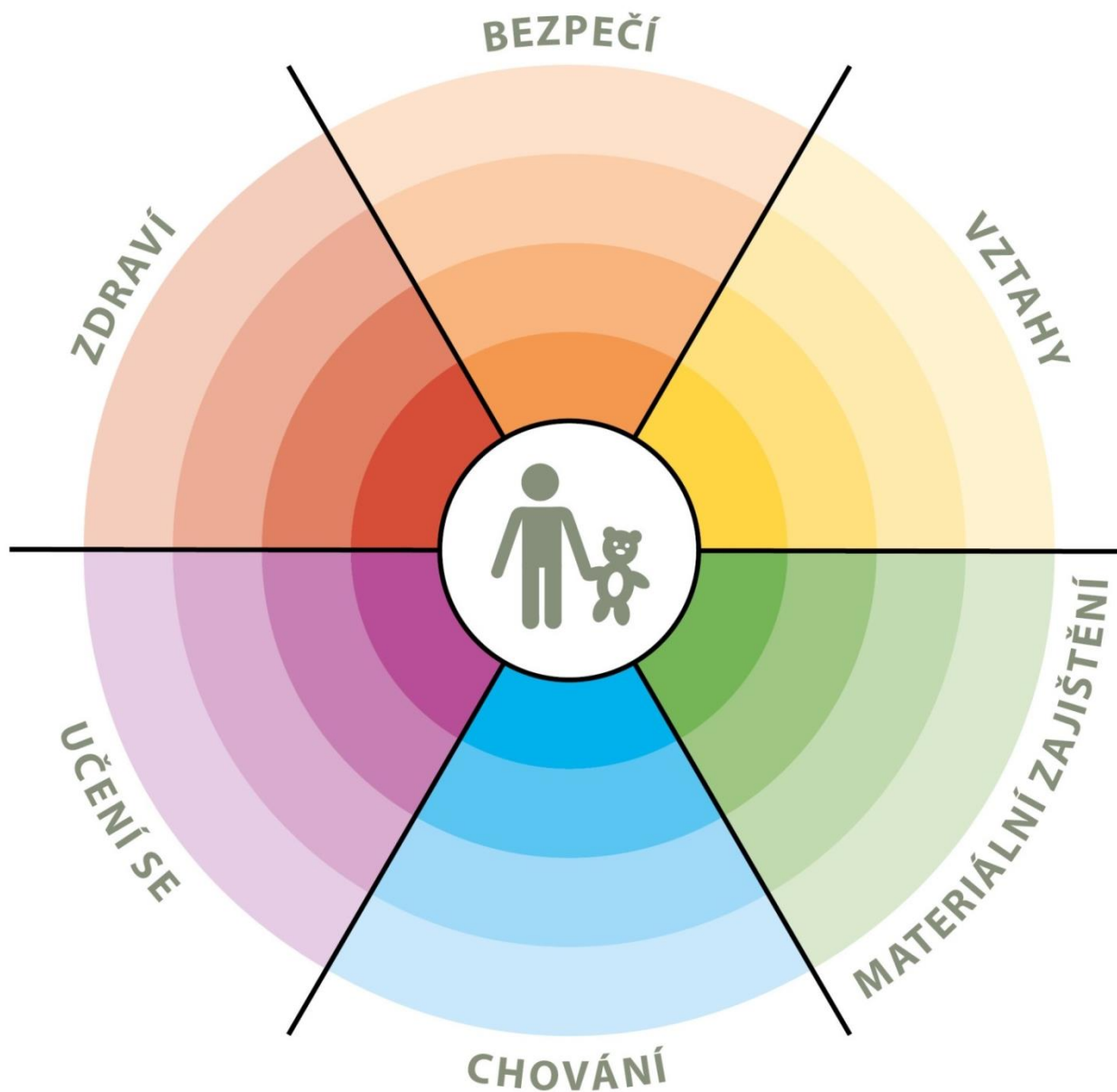
- **Vztahy:** potřeba rozumět vztahům k blízkým osobám, potřeba stabilních a bezpečných vazeb, vrstevnických vztahů, pozitivního vztahu k sobě samému apod.
- **Bezpečí:** potřeba bezpečného prostředí (prostředí rodiny i komunity), subjektivního pocitu bezpečí, životní stability, srozumitelnosti okolního světa, rozvoje kompetencí k rozpoznání nebezpečí apod.
- **Zdraví:** potřeba celkové duševní a tělesné pohody, dobrá péče o zdravotní stav dítěte, vztah k vlastnímu zdraví, podmínky pro zdravý vývoj apod.
- **Učení se:** potřeba poznávání okolního světa, porozumění událostem, nabývání zkušeností, motivace k učení a poznávání, rozvoj zvědavosti a sebepoznání apod.
- **Chování:** potřeba poznávat hranice, učit se normám, rozumět vlastnímu chování, mít respekt k ostatním apod.
- **Materiální zajištění:** potřeba zajištění základních životních potřeb tak, aby byl umožněn zdravý vývoj dítěte, přiměřená výživa, odpovídající vybavení včetně školních nebo zdravotních pomůcek apod.

Aktéři podpory dítěte a rodiny

- **Aktéři přímé podpory dítěte:** služby a další podpůrné aktivity směřující přímo k dítěti na bázi individuálního přístupu, zároveň jde o služby umožňující přímý přístup dítěte (dítě samo se může na poskytovatele služby obrátit), zaměření na dítě je odvozeno z Úmluvy o právech dítěte a zákona o SPOD, které připouštějí možnost ochrany dítěte v situacích, kdy dojde k narušení vztahu mezi dítětem a rodičem.
- **Aktéři přímé podpory rodiny:** služby a další podpůrné aktivity směřující k podpoře rodiny tak, aby byla schopna naplnit ochrannou a podpůrnou roli vůči dítěti, tedy služby posilující kompetence rodičů, podpora zahrnuje vždy zároveň dítě i rodiče.
- **Aktéři širší podpory:** jedná se o služby a další podpůrné aktivity, jejichž primárním účelem není poskytování specifické podpory rodinám a dětem, rodiny a děti spadají do cílové skupiny poskytovatelů těchto služeb, přitom je podstatné, zda si aktéři jsou své role vědomi a naplňují ji.
- **Podpora v rámci komunity:** komunita je pojímána jako významný zdroj podpory. Zdroje obce a lokality je důležité popsat a provázat s potřebami rodin a dětí, komunitní zdroje jsou považovány za rozsáhlý, ale doposud málo využitý potenciál podpory dětí a rodin.

Obrázek č. 1

ÚROVNĚ PODPORY DÍTĚTE A RODINY Z HLEDISKA JEJICH POTŘEB

Úrovně podpory:

- ■ ■ ■ ■ ■ aktéři přímé podpory dítěte
- ■ ■ ■ ■ ■ aktéři přímé podpory rodiny
- ■ ■ ■ ■ ■ aktéři širší podpory
- ■ ■ ■ ■ ■ podpora v rámci komunity

Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin

Z hlediska transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny je jedním ze dvou základních kroků sjednocení systému, tedy překonání rezortních bariér. Mimo snahy o provedení změn na vládní úrovni je paralelně možné uskutečnit řadu kroků na úrovni krajů a ORP (tj. přímo „v terénu“). Pole působnosti jednotlivých aktérů a možnosti jejich spolupráce jsou natolik široké, že i v rámci stávajících zákonných mantinelů lze nalézt dostatek prostoru pro vznik funkčních mezioborových týmů a platforem.

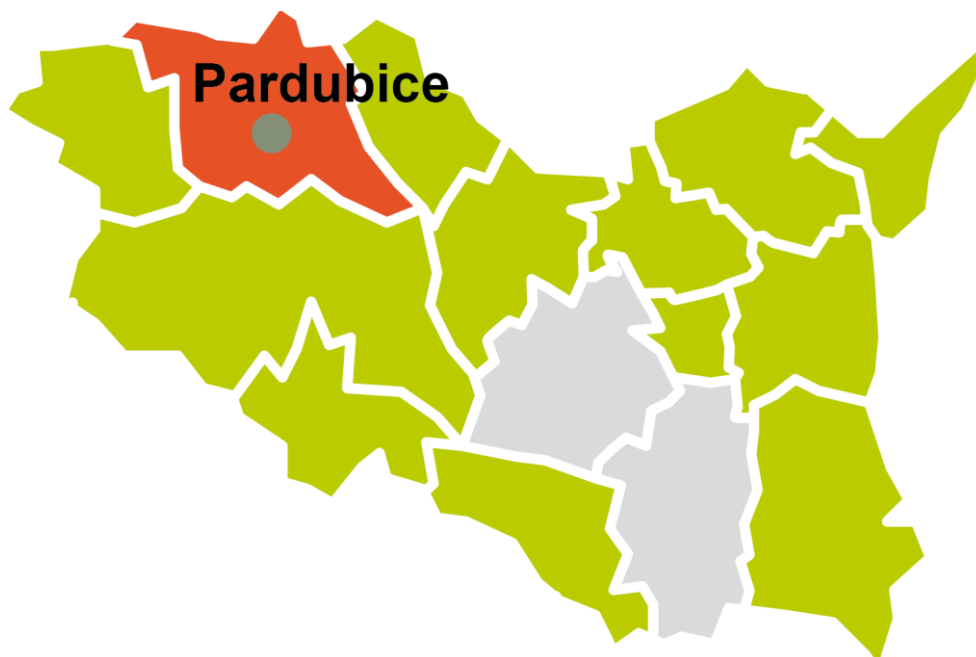
Na úrovni ORP nebo na jakékoliv lokální úrovni je možné role aktérů rozšiřovat v návaznosti na to, jaké jsou odborné kompetence pracovníků, jejich časové možnosti, zákonné pravomoci nebo role, která jim v dané lokalitě přísluší s hlediska návaznosti na aktivity dalších aktérů. Pro to, aby byla síť co nejvíce kompaktní, je nutné, aby byly potřeby dětí naplňovány v každý moment na každé její úrovni, tj. aby podpora poskytovaná dítěti byla provázaná. Je tedy žádoucí, aby aktéři sítě na místní úrovni své role rozšiřovali, případně alternovali. Tomu často brání nedostatečná znalost vlastních i cizích rolí a osvěta aktérů v tomto smyslu je mimo jiné obsahem zpracovaných návrhů optimálních modelů sítě služeb na úrovni ORP.

Oproti tomu, na úrovni krajské, jsou role jednotlivých aktérů více rezortně vymezeny – jedná se často o aktivity nadřazené lokální úrovni z hlediska metodického řízení, kontroly nebo financování, spíše než o přímou práci s cílovou skupinou. Z tohoto důvodu nesměřuje snaha o propojení krajské sítě tolik na rozšiřování rolí aktérů, jako na význam jejich vzájemné spolupráce. Spolupráce by měla být zaměřena na zvyšování vzájemného povědomí o rolích jednotlivých aktérů a jejich vzájemných právech, povinnostech a možnostech spolupráce, sladování cílů práce s dětmi a rodinami, podpora rozvoje multidisciplinární spolupráce na všech úrovních, poskytování přesahové metodické opory (např. společná metodická stanoviska rezortu sociálních věcí, školství, zdravotnictví, nastavování společných postupů pro řešení typových kazuistik apod.), společné prosazování návrhů a politik ve prospěch ohrožených dětí (např. podpora bydlení, vzdělávání, náhradní péče apod.), nastavení efektivního směřování finančních prostředků, včetně využívání ESIF, shodná definice priorit (např. zaměření na prevenci, alternativní formy péče, deinstitucionalizaci apod.).

Žádoucí formy spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a rodiny na úrovni kraje spočívají v trvale nastavených týmech fungujících na bázi pravidelného setkávání, kdy je tento model, jeho principy a výstupy činnosti přenášen dále na úroveň lokalit (ORP). Tj. mělo by se jednat o funkční mezioborové, obecně známé platformy.

Síťování v Pardubickém kraji

Stručný popis lokality

Území Pardubického kraje spadá z převážné části do východních Čech, okolím Svitav a Moravské Třebové však zasahuje i na území Moravy. Pardubický kraj je složený z 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP), kterými jsou Pardubice, Chrudim, Ústí nad Orlicí, Česká Třebová, Svitavy, Hlinsko, Holice, Králíky, Lanškroun, Litomyšl, Moravská Třebová, Polička, Přelouč, Vysoké Mýto a Žamberk. Do aktivity projektu Síťování na lokální úrovni jsou zapojena všechna ORP s výjimkou Svitav a Litomyšle.

K 1. 4. 2015 měl kraj celkem 451 obcí. K 31. 12. 2016 měl 517 087 obyvatel, což představuje 4,9 % celkového počtu obyvatel ČR. Krajskou metropoli Pardubice obývá cca 90 000 obyvatel kraje. Hustota osídlení je poměrně rovnoměrně rozložená, až na ORP Žamberk, Lanškroun, Králíky ležící v příhraniční oblasti, kde je rozložení obyvatelstva nižší.

Pardubický kraj je (hlavně díky Pardubicím) významným aktérem v chemickém průmyslu – Synthesia, Explosia, Paramo. Podstatným zaměstnavatelem je rovněž firma Foxcon sídlící rovněž v Pardubicích. Kraj má rozvinutou a stabilní síť sociálních služeb a dá se hovořit o rovnoměrném rozložení. Ve větších městech je pokrytí na vysoké úrovni. Méně dostupné jsou služby pro obyvatele z ORP Žamberk, Králíky, Lanškroun a Moravská Třebová, což je způsobeno především zhoršenou dostupností. Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje pro 2016 – 2018 uvádí, že v roce 2015 užívalo sociální služby 51 000 lidí.

V Pardubickém kraji se nachází (oproti jiným krajům) relativně nízký počet sociálně vyloučených lokalit (24). Největší vyloučená lokalita je sídliště Borek v České Třebové, kde bydlí cca 800 lidí. V oblasti služeb pro ohrožené rodiny a děti je Pardubický kraj progresivní v přebírání aktuálních inovativních přístupů a v rozvoji služeb, což se projevuje například v přístupu k transformaci a deinstitucionalizaci pobytových zařízení pro děti a mládež a v podpoře terénních forem pomoci.

Strategické a koncepční dokumenty na úrovni kraje

Vzhledem k zásadním změnám, které probíhají v Pardubickém kraji v rámci transformace služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny je tato kapitola věnována především dokumentům, které se věnují právě tématu transformace. Zásadním dokumentem v sociální oblasti je **Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Pardubickém kraji**. Jedná se o strategický dokument Kraje pro roky 2019 – 2021 zpracovaný v souladu s § 3 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Jeho obsahem je souhrn a výsledky podkladových analýz a dat, vymezení spolupráce s obcemi, s poskytovateli sociálních služeb a osobami, kterým jsou sociální služby poskytovány. Střednědobý plán rovněž obsahuje popis a analýzu dostupných zdrojů a potřeb osob, kterým jsou sociální služby určeny včetně ekonomického vyhodnocení, strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb. Od roku 2018 je součástí střednědobého plánu také síť sociálních služeb, která definuje potřebné kapacity sociálních služeb a jejich rozvoj pro období platnosti střednědobého plánu. Síť sociálních služeb je aktualizována nejméně jednou ročně ve vazbě na zjištěné potřeby poskytování sociálních služeb.

Střednědobý plán vychází mimo jiné z dat získaných z pracovní skupiny pro plánování v obcích, z mapování potřeb, analýzy nákladovosti sociálních služeb a analýzy dostupných zdrojů financování, při revizi sítě sociálních služeb Pardubický kraj spolupracuje se subjekty působícími v rámci sítě sociálních služeb. Oblasti, kterým se plán primárně věnuje, jsou: péče o seniory, péče o osoby se zdravotním postižením, péče o děti, mládež a rodinu, péče o osoby s duševním onemocněním, péče o osoby ohrožené užíváním návykových látek, péče o osoby sociálně vyloučené a osoby v obtížné životní situaci.

Pro oblast ohrožených rodin a dětí je tedy stěžejní bod péče o děti, mládež a rodinu. Jako nejpalčivější problémy jsou obecně uváděny problémy s bydlením, nedostatek finančních zdrojů, dlouhodobá nezaměstnanost a zadlužení (exekuce), závislost na sociálních dávkách, nedostatečné sociální kompetence, nízká úroveň vzdělání, malá aspirace na vzdělání dětí a frustrace pramenící z celkové situace. V aktuálním střednědobém plánu je zdůrazněno téma propustnosti systému azylového bydlení a specifická problematika, kterou přináší vykočení k samostatnému životu generace klientů azylových domů a domů na půli cesty, kteří v těchto a podobných zařízeních vyrůstali. Dalším tématem, které je zde nastíněno, je hledání dalších účinných způsobů podpory rodin k řešení nepříznivé sociální situace a problematika úspěšného zapojování rodin do řešení svojí situace. Dalším tématem, které je zde nastíněno, je motivace a podpora rodin řešit svou nepříznivou sociální situaci. Nově uplatňovaným postupem, který má oporu ve střednědobém plánu je pak rozvoj Cochemské praxe a celkově intenzivnější podpora rodin. Značná pozornost je věnována dětem vyrůstajícím mimo biologickou rodinu, což odpovídá aktivitám, které Krajský úřad ve spolupráci s dalšími aktéry v této oblasti již realizoval. Na dané téma reagoval zejména projekt „Transformace péče o ohrožené děti a mládež“. Cílem projektu bylo vytvoření transformačních plánů pro 8 zařízení pro ohrožené děti, zřizovaných Pardubickým krajem. Účelem těchto transformačních plánů bylo snížení pobytové kapacity těchto zařízení. Plán transformace měl vést k postupné proměně činností pobytových zařízení na převážně terénní činnosti a ambulantní péči při současném využití jejich odborného potenciálu. V rámci cíle snížení počtu dětí umístěných v ústavní výchově je vydefinována i preventivní role dalších návazných a souvisejících služeb, jako jsou doprovodné organizace pro pěstouny, sociálně aktivizační služby, NZDM a další. Každé z 8 zařízení tak má nyní vypracovaný transformační plán, který je postupně realizován. V souvislosti se zmíněnou prevencí je stále kladen důraz na terénní a ambulantní služby, což je podpořeno například projektem „Rozvoj SAS v Pardubickém kraji“. Na rizika vedoucí k umístění dítěte mimo rodinu v rámci výchovných opatření zase reaguje projekt „Resocializační program pro děti ohrožené rizikovým způsobem života 2018“, který bude realizován i v roce 2019.

S ohledem na zmíněné stěžejní téma, tedy transformaci péče o ohrožené děti, vznikl samostatný strategický dokument, a to **Strategie transformace péče o ohrožené děti** (<https://www.pardubickykraj.cz/transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/91630/strategie-transformace-pece-o-ohrozene-deti-a-rodiny-na-uzemi-pardubickeho-kraje>). Dokument slouží jako podklad pro realizaci procesů transformace péče o ohrožené děti a rodiny na území Pardubického kraje. Popisuje plánovaná opatření s osmi hlavními tematickými cíli, které mají zajistit potřebnou síť služeb pro ohrožené děti a rodiny, a to jak pobytové služby, tak vznik terénních a ambulantních služeb a dále také podporu náhradní rodinné péče. Jednotlivé cíle jsou vzájemně provázané a opatření vedou k optimalizaci sítě služeb tak, aby mohl být systém deinstitucionalizace ústavních zařízení „funkční“. Předpokladem pro úspěšnou transformaci pobytových služeb je dosažení stavu, kdy dojde ke snížení potřebnosti ústavních kapacit. Zabývá se rovněž riziky, která transformaci ohrožují. Jedním z nejvýraznějších nedostatků a překážkou v této oblasti je zde zmíněna rezortní roztržičnost, z čehož vyplývají další jednotlivá rizika a možné překážky, jako nedostatečné legislativní ukotvení (meziřesortní součinnost především tří klíčových

ministerstev - MPSV, MZ, MŠMT), mezery v činnosti základních a mateřských škol směrem k ohroženým dětem, nedodržování principu subsidiarity ústavní (pobytové) péče ze strany OSPOD i soudů atd. Řada rizik přitom koresponduje se zjištěním lokálního i krajského mapování potřeb v rámci aktivity „Síťování na lokální úrovni“ a s tím souvisejícími strategiemi, například v tématech kapacit psychologické a psychiatrické péče, působení školských zařízení v práci s ohroženými dětmi, dostupného bydlení, přístupu aktérů v rámci opatrovnických řízení atd. V rámci opatření byla na Krajském úřadu v roce 2018, krom jiného, zřízena role metodika OSPOD.

Jednotlivým opatřením Strategie transformace se věnuje další dokument - „**Akční plán naplňování Strategie transformace péče o ohrožené děti a rodiny na území Pardubického kraje**“, který je zpracován na období 2018 -2020. Kromě opatření v rámci krajské působnosti popisuje i některé záměry, které je vhodné z pozice Pardubického kraje prosazovat na celostátní úrovni. Akční plán rovněž reaguje na současné trendy a principy v práci s rodinami a dětmi – **aktivnější zapojování rodičů do řešení situace, namísto specializovaných poskytovatelů je preferováno vytváření funkčních systémů spolupráce a koordinace již existujících služeb, začlenění pomoci do běžné sítě komunitních subjektů, již zmíněná deinstitucionalizace, komunitní práce atd.**

Dalšími dokumenty na úrovni kraje, relevantními k tématu ohrožených dětí a rodin, jsou:

Strategie integrace příslušníků sociálně vyloučených romských lokalit v Pardubickém kraji pro období 2016 - 2020

Vznik této strategie byl iniciován vznikem celostátní Strategie romské integrace 2020 a Analýzou sociálně vyloučených lokalit v ČR. Strategie cílí na konkrétní potřeby Pardubického kraje. Cílem je nastavení systematických postupů, které by vedly k zabránění zhoršující se situace osob žijících ve vyloučených lokalitách a jejich zapojení do společnosti.

Koncepce prevence kriminality v Pardubickém kraji na období 2017 - 2021

Koncepce popisuje krajská a regionální specifika v oblasti prevence kriminality, a to s využitím „tvrdých dat“ a „měkkých dat“. Podkladem pro zpracování Koncepce jsou také údaje o sociálně vyloučených lokalitách, které vychází ze Strategie integrace příslušníků sociálně vyloučených lokalit v Pardubickém kraji 2016 – 2020. Koncepce prevence kriminality Pardubického kraje na období 2017 – 2021 navazuje na Strategii prevence kriminality České republiky na léta 2016 až 2020, přičemž se v ní promítají specifika kraje, zejména pak obecně vnímané problémy a potřeby. Hlavním úkolem kraje, deklarovaným touto koncepcí, je realizovat účinný systém prevence kriminality v rámci své působnosti, koordinovat jej a zabezpečovat po stránce metodické, konzultační a případně finanční.

Metodika řízení a koordinace sítě sociálních služeb

Dokument popisuje pravidla pro vstup do sítě sociálních služeb Pardubického kraje.

Krajský plán primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v Pardubickém kraji pro období 2015 - 2019

Krajský plán primární prevence rizikového chování Pardubického kraje 2015–2019 vychází z „Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013–2018“ s ohledem na specifické potřeby Pardubického kraje. Kromě plnění národní strategie obsahuje dokument SWOT analýzu primární prevence rizikového chování v Pardubickém kraji a cíle a opatření vedoucí ke zlepšení současné situace. Plán se krátce věnuje i odborné péči pro již ohrožené děti a mládež.

Koncepce rozvoje psychiatrické péče v Pardubickém kraji pro období 2015 - 2020

Dokument byl zpracován na zadání vedoucího odboru zdravotnictví krajského úřadu Pardubického kraje. Dokument souvisí se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje, respektive jeho částí týkajících se cílové skupiny lidí s duševním onemocněním. Navržené cíle a opatření této koncepce jsou s tímto plánem v souladu. Koncepce popisuje současný stav psychiatrické péče z pohledu zdravotnických i sociálních služeb. Navržená opatření mají směřovat k cíli: Zvýšit dostupnost zdravotních a sociálních služeb pro duševně nemocné na území Pardubického kraje.

Koordinace a rozvoj zdravotní péče v Pardubickém kraji - listopad 2017

Výstup z projektu, který popisuje k danému roku zdravotní péči v Pardubickém kraji. Cílem tohoto dokumentu je identifikovat potenciál pro zlepšení spolupráce poskytovatelů zdravotní péče v Pardubickém kraji a navrhnout opatření k lepšímu fungování a rozvoji.

Krajské projekty vztahující se k oblasti práce s dětmi a jejich rodinami

Resocializační skupinový program pro děti ve věku 9 - 14 let 2019 - Projekt v rámci programu prevence kriminality MV ČR

Program cílí na ohrožené děti ve věku 9 až 14 let, které jsou v péči kurátorů, a to zejména z těchto důvodů: chovají se rizikovým způsobem, prostředí, v němž žijí či se pohybují, je samo rizikovým, páchají vícečetné přestupky, mají nařízeno výchovné opatření. Do vymezené cílové skupiny nejsou zahrnuti klienti s diagnostikovanou závažnou duševní chorobou a uživatelé tzv. „tvrdých“ drog.

Rozvoj SAS v Pardubickém kraji - realizováno v rámci Operačního programu Zaměstnanost (1. 6. 2017 - 30. 4. 2020)

Zajistit dostupnost sociálně aktivizačních služeb a zvýšit jejich kapacitu tak, aby odpovídala poptávce a potřebám orgánů sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) a umožnila tak poskytování této služby většímu počtu ohrožených rodin s vyšší frekvencí. Cílem je podpora rodiny jako celku, tzn. rodičů a dětí tak, aby byly v maximální možné míře zachovány funkce rodiny a bylo podpořeno jejich začlenění do společnosti.

Dobrovolnictví ve veřejné správě - Fond dalšího vzdělávání (1. 12. 2016 - 31. 5. 2019)

• Analýza stavu dobrovolnictví v ČR • Metodické nastavení dobrovolnických programů • Tvorba webové platformy Dobrovolnictví • Pilotní realizace dobrovolnických aktivit ve VS • Tvorba systémových doporučení a revize metodických manuálů • Osvěta a diseminace • Evaluace projektu • Nástroje řízení kvality a efektivity sociální práce s mladistvými a mladými dospělými vyrůstajícími či opouštějícími ústavní výchovu nebo náhradní rodinnou péči.

Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů - MPSV (1. 1. 2017 - 31. 12. 2019)

Projekt usiluje o zlepšení koordinace celostátních a regionálních politik v oblasti podpory rodin, a to prostřednictvím sítě krajských poradců a fungování celostátní a regionálních platform. V rámci projektu jsou v každém kraji ustaveni krajské poradce, kteří poskytují poradenství cílové skupině a zároveň odborně zaštiťují činnost regionální platformy. V Pardubickém kraji tak krom jiných činností vzniká krajská koncepce rodinné politiky.

Nástroje řízení kvality a efektivity sociální práce s mladistvými a mladými dospělými vyrůstajícími či opouštějícími ústavní výchovu nebo náhradní rodinnou péči - SocioFactor s.r.o. (1. 8. 2017 - 31. 7. 2020)

Cílem projektu je vytvořit a pilotně ověřit nástroje pro řízení kvality a sledování efektivity sociální práce s mladistvými a mladými dospělými vyrůstajícími či opouštějícími ústavní výchovu nebo náhradní rodinnou péči. Projekt povede k tvorbě a doplňování souboru indikátorů pro hodnocení impaktu kolem konkrétních výkonů sociální práce (tvorba přímo v prostředí praxe) a zdokonalení procesů a výkonnosti u vybraných poskytovatelů služeb.

Rozvoj sociálních služeb v Pardubickém kraji - realizováno v rámci Operačního programu Zaměstnanost (1. 8. 2015 - 30. 4. 2019)

Cílem je zajistit dostupnost vybraných služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením na území Pardubického kraje a prostřednictvím těchto služeb napomáhat těmto osobám překonávat jejich nepříznivou sociální situaci a zvýšit jejich uplatnitelnost ve společnosti a na trhu práce.

Podpora procesů kvality a systémových změn v řízení sociálních služeb v Pardubickém kraji - realizováno v rámci Operačního programu Zaměstnanost (1. 9. 2017 - 31. 08. 2020)

Cílem je podpořit osoby ohrožené sociálním vyloučením v komunitě a dále zkvalitnit výkon sociální práce a práce s rodinou v Pardubickém kraji. Účelu dotace bude dosaženo prostřednictvím realizace klíčových aktivit.

Deinstitucionalizace služeb pro duševně nemocné - realizováno v rámci Operačního programu Zaměstnanost - Ministerstvo zdravotnictví (1. 3. 2017 - 27. 2. 2022)

Cílem projektu je vytvořit základy pro dostupnou, efektivní, balancovanou a diferencovanou péči pro osoby s duševním onemocněním, a to pomocí součinnosti všech pilířů psychiatrické, obecně medicínské, klinicko-psychologické a sociální péče. Dále ověřit plnou funkčnost tohoto konceptu, vytvořit poskytovatelům komunitní psychiatrické péče předpoklady pro poskytování kvalitní péče a zajistit jeho dlouhodobou udržitelnost.

Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením - realizováno v rámci Operačního programu Zaměstnanost - Státní zdravotní ústav (2018 - 31. 12. 2022)

Cílem projektu je zvýšit dostupnost a efektivitu zdravotních služeb a umožnit přesun těžiště psychiatrické péče do komunity. Cílovou skupinou jsou lidé ve věku 15-65 let, cílem je zvyšovat zdravotní gramotnost („zlepšit rozhodování ve prospěch zdraví“). V rámci projektu budou v zapojených obcích působit „mediátoři podpory zdraví“

Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí - MPSV (1. 1. 2016 – 30. 6. 2019)

Hlavním cílem celého projektu je podpora výkonu sociálně-právní ochrany dětí na všech úrovních a další zkvalitnění a zefektivnění práce všech zapojených účastníků. Projekt je zaměřen na posílení kapacit na pracovištích orgánů sociálně-právní ochrany dětí v oblasti síťování a vytváření sítí služeb pro ohrožené děti a rodiny na lokální úrovni, dále na zajištění kvalitních statistických dat nutných pro výkon sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD), nastavení celoživotního vzdělávání a zvyšování kvalifikace pracovníků SPOD a na podporu a rozvoj náhradní rodinné péče s důrazem na pěstounskou péči. Projekt by měl přispět k tomu, aby se nadále snižoval počet dětí, které musí svoji rodinu opustit a aby pro děti, které se dostávají do systému náhradní péče, byla zajištěna co nejkvalitnější individuální péče.

Jako jeden z pilotních krajů byl Pardubický kraj zapojen do individuálního projektu MPSV „**Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny**“ realizovaného v letech 2012 – 2015. Řada aktivit Pardubického kraje tak nyní na tento projekt navazuje.

Průběh mapování potřeb a síťování

Síťování bylo na krajské úrovni zahájeno v únoru 2017 a nadále zde probíhá. Hlavní mapování potřeb aktérů sítí služeb probíhalo od února do prosince 2017. Síťář se průběžně setkával s pracovníky krajského úřadu a dalšími aktéry sítí. Kromě vlastní činnosti se krajský síťář v rámci mapování či předávání informací účastnil řady místních platforem, jako je např. setkávání SAS Pardubického kraje, pracovní skupiny k tvorbě krajské koncepce rodinné politiky, poradního sboru zřízeného hejtmánem Pardubického kraje na úseku sociálně-právní ochrany dětí, pracovní skupiny - pedopsychiatrie, pracovních skupin v rámci projektu SKP Centra – Síťování místních aktérů v systému služeb pro ohrožené rodiny a děti.

Nejčastěji zmiňované potřeby:

Následující výčet potřeb odráží výstup z mapování aktérů s celokrajskou působností a zároveň je založen na informacích získaných lokálními síťáři v jednotlivých ORP.

- **Včasná identifikace ohrožení dítěte v síti služeb a následná intervence** – Tato potřeba zaznívala napříč službami i rezorty. Jako častá překážka k intervenci se ukazuje pozdní identifikace projevujících se rizik u dětí. Od aktérů zaznívá potřebnost snížit věkovou hranici, kdy je napříč službami kladen důraz na vyhledání projevů ohroženého dítěte. Ve značné míře toto téma cílí na mateřské a základní školy, kde jsou v podpoře sociálních problémů svých žáků stále rezervy. Častým jevem je, že základní školy mají nízký přehled o možnostech, které síť služeb nabízí. Řada zástupců škol má rovněž obavu navázat spolupráci s organizací, která by jinak mohla například dlouhodobě podpořit rodinu, která obtížně zvládá rodičovské kompetence. Případně si nejsou jistí v rámci kontaktování a spolupráce s OSPOD, PČR a dalšími aktéry. Právě obava z porušení právních předpisů nebo z neadekvátního zásahu často brání včasné akci, spolupráci, která by pedagogům na základní škole mohla velmi usnadnit jejich práci a zároveň včas podchytit kritickou situaci dítěte. Přitom jedním ze základních poznatků síťování na místní i krajské úrovni je fakt, že navázání užší spolupráce často brání spíše právě ona obava, než právní předpisy.

Méně zapojení jsou do včasné identifikace sociálního ohrožení rovněž pediatři a další odborníci ze zdravotnictví, kteří se často necítí součástí sítě služeb pro ohrožené děti a spolupráce mezi nimi a dalšími aktéry bývá z různých důvodů komplikovaná.

- **Vyjasnění kompetencí a rolí** – S ohledem na mezirezortní roztržitost systému zaznívala velmi často potřeba ujasnění kompetencí a rolí jednotlivých aktérů. V návaznosti na předchozí zmíněnou potřebu - aby mohl někdo včas a adekvátně reagovat, musí znát svou roli v síti služeb a zároveň mít dostatečné povědomí o činnosti ostatních aktérů. Vzhledem k množství aktérů a komplikovanosti systému péče o ohrožené děti, se řešení této problematiky jeví jako zcela zásadní. Nařízení a pokyny jednotlivých rezortů spolu navíc v některých případech nekorespondují a je tedy potřeba hledat možnosti řešení v nastavení adekvátní spolupráce a komunikace, která může tuto roztržitost na regionální úrovni pomoci překlenout.
- **Nedostatečné kapacity některých odborných služeb** – Tento bod se týká převážně služeb z oboru zdravotnictví. Potřeba kopíruje situaci v podstatě v celé republice a (krom jiných specifik) je dána jednak konzervativním nastavením dojezdové a časové doby vyjadřující místní dostupnost ambulantní hrazené péče podle oborů/služeb (Nařízení vlády č. 307/2012 sb.), tak nedostatkem odborníků, kteří by specializovanou činnost vykonávali. Téměř v každé lokalitě je zmiňována zejména nedostatečně pokrytá potřeba podpory duševního zdraví u dětí. V některých lokalitách Pardubického kraje zmiňují aktéři potřebnost řešení problematiky návykových látek a závislostí (drogy, alkohol, patologické hráčství), krizového poradenství nebo nedostatečné kapacity mediace. Část z těchto nepokrytých potřeb se nicméně ukazuje v některých případech řešitelná i za současného rozvržení služeb, a to buďto kvalitnější diagnostikou a využitím co nejadekvátnější služby podpory nebo lepší komunikací a spoluprací přímo v lokalitách (případně s organizacemi, které služby realizují) v rámci prevence. Neznalost místního systému služeb často omezuje možnosti efektivního využívání všech dostupných aktérů a vede k zahlcení části z nich.
- **Potřeba dostupného bydlení** – S ohledem na finančně obtížnější dostupnost bydlení pro ohrožené rodiny ze sítě služeb často zaznívá potřebnost komplexního řešení této situace. Vzhledem k tomu, že tato problematika se týká širokého spektra cílových skupin (kromě „zdravých rodin“, zdravotně či jinak znevýhodněných, cizinců, mladých lidí opouštějících ústavní či jinou formu náhradní výchovy, seniorů atd.) jedná se o potřebu vyžadující komplexní přístup zahrnující účast značného množství aktérů – obec coby vlastník bytového fondu, sociální a pobytové služby, soukromý sektor vlastníků bytů atd. Dodejme, že v českém prostředí je častým problémem nedostupnost bydlení z důvodu diskriminace příslušníků jiných etnik na otevřeném trhu s byty. Obecní bytový fond však bývá pro sociálně vyloučené či vyloučením ohrožené jedince a rodiny také těžko přístupný.
- **Potřeba změny přístupu v tématu rozchodových/rozvodových situací rodičů** – Potřeba se týká zefektivnění přístupu k rodinám, kde došlo či dochází k rozchodu či rozvodu partnerů. Vzhledem k tomu, že rozpadem končí téměř 50% všech manželství, jedná se o poměrně početnou cílovou skupinu (podle ČSÚ k roku 2017 - 47% všech manželství). Do řešení situace, kdy se rodiče rozcházejí, se v některých případech zapojuje značné množství aktérů z různých rezortů. Kromě těch nezastupitelných, jako jsou OSPOD a soud, se nezřídka zapojují i advokáti, poradenská zařízení, sociální, psychologické či terapeutické služby, soudní znalci, mediátoři, škola nebo úřad práce. Dosažení dohody rodičů na upravení poměrů ve výchově po rozvodu bývá často složité a situace mezi rozcházejícími se partnery vyhocená. Z toho pramenící intenzita sporu rodičů může velmi negativně působit na zdravý vývoj dítěte. Potřeba aktérů tak směřuje k urychlení procesu rozvodu rodičů (dosažení vyhovující a trvanlivé dohody), včasné a adekvátní psychologické podpoře jak rodičů, tak dítěte a k případné vhodné podpoře zúčastněných po rozvodu. Tato potřeba rovněž souvisí s již zmíněnými potřebami včasné identifikace, vyjasnění kompetencí a rolí a nedostatku některých odborníků, zejména mediátorů, soudních znalců v oboru psychiatrie, psychologie a terapeutických a psychologických služeb obecně.

Na základě těchto zjištění se krajský síť'ař ve své činnosti zaměřoval na tato témata:

Z analýzy potřeb (od celokrajských i lokálních aktérů) vzešly prioritně dvě hlavní témata celokrajské strategie, a to:

- **Změna přístupu k rodičovským sporům**
- **Spolupráce základních škol s dalšími aktéry sítě služeb**

Shrnutí ze síťování

Shrnutí činnosti krajského síťáře

• Změna přístupu k rodičovským sporům

Po zmapování potřeb všech relevantních aktérů zvolil krajský síťář strategii, v rámci které si stanovil hlavní cíl:

Dítě a rodina, má kolem sebe síť služeb, která jí pomáhá projít sporem rodičů tak, aby byl kladen maximální důraz na nejlepší zájem a práva dítěte.

Nejpodstatnější a nezastupitelní aktéři jsou v současném systému v tomto tématu OSPOD a okresní soud. Relevantnost pojetí tématu na celokrajské úrovni určují právě soudy. Zatímco působnost OSPOD je dána spádovostí podle jednotlivých obcí, působnost soudů kopíruje bývalé okresy. V Pardubickém kraji jsou tak čtyři okresní soudy, a to OS Pardubice, OS Chrudim, OS Ústí nad Orlicí a OS Svitavy. Krajský soud sídlí v Hradci Králové a v Pardubickém kraji má pobočku v Pardubicích. V rámci strategie k tomuto tématu krajský síťář detailněji mapoval i další aktéry, kteří v dané problematice působí. Síť služeb, které mohou být potenciálně zapojené do tohoto tématu je velmi široká – advokáti, poradenská zařízení, sociální, psychologické či terapeutické služby, soudní znalci, mediátoři, škola, úřad práce a vzhledem k funkcím zřizovatele organizací poskytujících sociální služby a vytváření podmínek pro zřizování zařízení sociálně-právní ochrany dětí Krajský úřad Pardubického kraje. Kromě možností, které nabízí současný systém v tématu opatrovnictví, mapoval krajský síťář i možnosti inovativních přístupů a metod. Zde se zaměřil na přístupy a služby, které již ojediněle fungují v České republice a zároveň v rámci další aktivity projektu Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně právní ochrany dětí, na služby a přístupy ze zahraničí.

Ujasnění rolí účastníků rozvodové situace, s přihlédnutím k tzv. cochemské praxi

Jako jeden z možných nástrojů k naplnění řady výše zmíněných potřeb v tomto tématu, se ukázal systém přenesený z Německa, tzv. cochemský model. Hlavním cílem tohoto modelu je podpora spolupráce všech zainteresovaných aktérů za účelem podpory společné rodičovské odpovědnosti, předcházení konfliktům mezi rodiči a docílení co nejmenší zátěže na dítě v průběhu rozchodu rodičů. Systém vede ke zkrácení doby opatrovnického řízení a podle statistických čísel, která jsou dostupná díky soudům, které již praxi v ČR aplikují, mají dohody mezi rodiči trvanlivější a funkční hodnotu. Systém je modifikován pro české poměry a jeho podoba se v detailech liší napříč ČR, nicméně pro zjednodušení je v tomto textu užíváno pojmenování „cochemský model, systém či praxe“.

Na rozvoji této praxe krajský síťář spolupracuje s Poradnou pro rodinu Pardubického kraje. Krajský síťář oslovil vedoucí pracovníky jednotlivých OSPOD a soudce okresních soudů s dotazem na možnost zavedení tohoto systému do praxe. Značnou výhodou v přenosu tohoto systému se ukázalo, že již před touto strategií jí začal praktikovat Okresní soud Chrudim, kde se na jeho etablování podílel lokální síťář pro Chrudim a Hlinsko. Kromě přenosu inovativní praxe se ukazuje velmi efektivní samotné setkávání pracovní skupiny, která systém zavádí. Tato setkání umožňují následně zefektivnění spolupráce i v řadě dalších témat.

Krajský síťář tak realizoval setkání s jednotlivými aktéry (soudci, OSPOD, soc. služby), kde systém představoval.

V Pardubicích byla lokální síťářka zapojena do pracovní skupiny, která systém etablovala. Kromě podpory zavádění cochemské praxe, v rámci naplnění potřeb v ujasnění kompetencí, krajský síťář ve spolupráci s lokálními síťáři vytvořil obsáhlý mezirezortní seznam služeb pro účely opatrovnického oddělení Okresního soudu v Pardubicích, který obsahuje více než 60 aktérů s detailním popisem činnosti.

Cochemský systém je již v Pardubicích zaveden od listopadu 2018.

V okrese Svitavy krajský síťář, po jednotlivých přípravných schůzkách, inicioval setkání (soud, OSPOD, Poradna pro rodinu Pardubického kraje, zástupce KÚ), kde bylo rozhodnuto o zavedení tohoto systému v celém okrese. Za tímto účelem byla vytvořena pracovní skupina, která bude na zavedení systému pracovat.

V okrese Ústí nad Orlicí byl vysloven zájem vedení OSPOD z okresu pro zavedení cochemského systému. Soud však odmítl daný systém přijmout. Nabízí se tak možnost iniciovat zavedení alespoň některých prvků tohoto modelu do praxe (např. pohovor s oběma rodiči na první schůzce na OSPOD, využití rodičovského plánu apod.). Setkání k sjednocení tohoto systému by mělo proběhnout v dubnu 2019.

Za účelem přehledu odborných služeb vypracoval krajský síťář rovněž seznam dětských psychologů a psychiatrů v Pardubickém kraji.

Inovativní služby a zapojení dítěte

I v situaci, kdy je rozvod nebo rozchod rodičů smírný, dochází k významné změně v životě dítěte a je třeba mít k dispozici podpůrné služby, které by byly dítěti přímo dostupné (bez iniciativy jeho rodičů) a dokázaly mu zajistit komplexní (psychologickou, poradenskou, terapeutickou, peer – vrstevnickou apod.) podporu. Podstatným prvkem je rovněž vhodné zapojení dítěte do rozhodování o nastavení poměrů po rozchodu rodičů.

V tomto ohledu krajský síťář spolupracoval na realizaci kolaborativního workshopu pořádaném Úřadem pro mezinárodně právní ochranu dětí, který se zaměřoval mimo jiné na komunikaci s dítětem a zjišťování jeho názoru.

Zároveň se ukazuje, že pro děti v rozvádějících se rodinách, chybí ideální služba či program, který by se cíleně zaměřoval na komplexní podporu dítěte v průběhu rozvodu rodičů. Část této činnosti může zastávat například krizové centrum (rychlá psychologická podpora apod.), to však nemá v kraji zcela ideální pokrytí. Psychologické služby pro děti jsou dostupné ještě hůře. Krajský síťář proto inicioval setkání s vybranými organizacemi za účelem představení inovativního programu CODIP vyvinutého v USA, který se formou peer-vrstevnické skupiny zaměřuje na podporu dítěte v průběhu rozvodu. Cílem bylo poukázat na potřebnost větší participace a podpory dítěte v období rozvodu rodičů. I na základě této činnosti minimálně jedna organizace v kraji plánuje (v rámci výzvy Podpora inovativních služeb pro rodiny a děti) začlenit do své praxe participaci dítěte v mediaci.

• Spolupráce základních škol s dalšími aktéry sítě služeb

Potřeby směřující k podpoře spolupráce mezi základními školami a dalšími aktéry sítě služeb se vyskytovaly jak od celokrajských poskytovatelů a KÚ, tak od dalších aktérů z většiny zapojených ORP Pardubického kraje. Krajský síťář se tak zaměřil na toto téma na celokrajské úrovni. Na této strategii spolupracoval krajský síťář s organizací LUMOS, jejímž hlavním cílem je deinstitucionalizace péče o děti. Společný cíl činnosti LUMOS a této strategie je ve včasné identifikaci a podpoře ohrožených dětí jako nástroji prevence před umístěním dítěte mimo rodinu. Vznikla tak několika úroňová strategie na podporu včasné identifikace rizik u žáků základních škol a na podporu následné adekvátní včasné intervence. Tato podpora se opírá zejména o spolupráci všech zainteresovaných aktérů na mezirezortní úrovni. Ze setkání se zástupci základních škol, krajského úřadu, sociálních a poradenských služeb a s dalšími důležitými aktéry vyplynula potřeba podpory v několika oblastech, na které reagujeme těmito aktivitami:

1) Seznámení se s aktéry v síti služeb

Aby mohl kdokoliv spolupracovat s ostatními subjekty, je potřebné mít dobrý přehled o možnostech, které síť služeb nabízí – znát kompetence a hranice působení vlastní organizace/školy, tak i těch, se kterými je potřeba spolupracovat. V rámci této aktivity pořádáme úvodní setkání (“Spolu a včas ohroženým dětem”) s představením problematiky ohrožených dětí v rámci sociálně-právní ochrany dětí. Setkání se účastní zástupci základních škol a dalších aktérů sítě služeb – OSPOD, PPP, SVP, pediatr, Policie ČR, sociální služby (SAS, raná péče, NZDM atd.), romský koordinátor a další. Cílem setkání je podpořit zúčastněné aktéry v seznámení se s nabídkou služeb a zároveň si s místními aktéry domluvit formát spolupráce. Součástí je tvorba kontaktního listu, který je všem zúčastněným předán. V roce 2018 proběhla dvě velká setkání, kterých se dohromady zúčastnilo cca 40 zástupců ZŠ a 20 zástupců z řad ostatních aktérů. V současné době (leden 2019) probíhá příprava pro realizaci těchto setkání v okresech Ústí nad Orlicí a Svitavy. Model setkání “Spolu a včas ohroženým dětem” (setkání formou word cafe) převzali v ORP Hlinsko, kde pořádá setkání místní OSPOD ve spolupráci s lokálním síťářem.

Obrázek č. 2 Setkání “Spolu a včas ohroženým dětem” v Pardubicích

2) Podpora právního povědomí o možnostech spolupráce

V návaznosti na informace z mapování potřeb i ze setkání “Spolu a včas ohroženým dětem”, se objevila potřeba podpory vedení škol v právním rámci komunikace a spolupráce s dalšími aktéry sítě služeb, jako jsou OSPOD, orgány veřejné moci, neziskové organizace, ale i rodiče dětí například v situacích, kdy se jedná o rodinu v období komplikovaného rozvodu, rodičovských kompetencí apod. Ze setkání “Spolu a včas ohroženým dětem” vyplynulo, že řada zástupců škol (ať už ředitelů, výchovných poradců, psychologů nebo metodiků prevence) má obavu poskytnout informace (samozřejmě v rámci platných norem) nebo navázat spolupráci s organizací, která by jinak mohla například dlouhodobě podpořit rodinu, která obtížně zvládá rodičovské kompetence. Případně si nejsou jistí v rámci kontaktování OSPOD, PČR nebo dalších aktérů. Právě obava z porušení právních předpisů nebo z neadekvátního zásahu často brání včasné akci, spolupráci, která by pedagogům na základní škole pomohla velmi usnadnit jejich práci a zároveň včas podchytit bolestivou situaci dítěte. Přitom navázání spolupráce často brání spíše právě ona obava než právní předpisy. Proto byl vytvořen model semináře, jehož konkrétnější náplň je v současné době v přípravě. Na realizaci tohoto semináře spolupracuje krajský síťář s organizací LUMOS, Centrem celoživotního vzdělávání, OSV a OŠ Krajského úřadu Pardubického kraje.

Seminář pro ředitele škol

- 2x pro kapacitu 60 – 70 lidí (v případě zájmu možnost zopakovat)
- časový rozsah – 3 hodiny
- 2 bloky – právní + sociální úhel pohledu
- právní blok (právník se zaměřením na školství) – shrnutí zákonů podstatných v souvislosti s rolí školy v SPOD a prevencí; jaké jsou povinnosti a práva škol; jaká právní rozhodnutí mohou zasahovat do chodu školy + diskuse nad otázkami z praxe
- sociální blok (pracovník OSPOD) – preventivní role školy jako screening potenciálních rizik u dětí; jaká jsou práva a povinnosti OSPOD ve vztahu ke škole (kdy mluvíme o ohroženém dítěti - §6 zákona 359 Sb.); sociálně aktivizační služby pro rodiny a další využitelné služby

3) Podpora včasného vyhodnocení situace ohrožení dítěte

Tato aktivita je směřována přímo na pedagogy základních škol. Vzhledem k tomu, že třídní pedagog je dětem na ZŠ velmi blízko a setkává se s nimi (na prvním stupni) každý všední den, je to právě on, kdo může jako první zaznamenat projevy ohrožení. Po detekování obtíží je podstatné adekvátně reagovat (citlivé oslovení dítěte, rodiče, spoluúčast školního poradenského pracoviště, externí organizace, OSPOD, PČR apod.). Právě včasné rozpoznání problému a následná intervence je předmětem této aktivity. Pro tyto účely byl vytvořen model semináře, jehož konkrétnější náplň je v současné době v přípravě. Na plánované realizaci tohoto vzdělávání spolupracuje krajský síťář s organizací LUMOS, s Centrem celoživotního vzdělávání a odborem školství Krajského úřadu Pardubického kraje.

Vzdělávání pro učitele prvního stupně – Identifikace zanedbávaného a týraného dítěte ve třídě

- kapacita 20 osob – kurzy budou vypisovány na základě zájmu na území celého kraje (ideálně budou realizovány přímo v prostorách škol)
- časový rozsah – 3 hodiny
- formy zanedbávání a týrání – co všechno sem patří
- jak rozpoznat varovné signály, že u dítěte není něco v pořádku
- jak reagovat; získat další informace
- kdy a za kým se obrátit, když si nejsem jistý/jistá
- ohlášení (Policie/ Orgán sociálně-právní ochrany), a jak mluvit s dítětem
- koho musím informovat o svém podezření
- jaký je další postup – co to pro bude znamenat pro dítě, učitele, školu

4) Podpora sociální práce na ZŠ

K prevenci nebo včasné identifikaci ohroženého dítěte ve škole je nutná celostní optika. V živém sociálním prostředí, kterým je škola, nejsou žádné stavy ani situace pouze černobílé, proto je nutné se touto optikou zabývat, a to u každého z faktorů a se všemi jeho souvislostmi. Ze setkání „Spolu a včas“, z mapování potřeb, ale i dalších podkladů vyplývá, že ve škole chybí pozice, která by disponovala takovým celostním pohledem bez toho, aby byl tento pracovník zároveň pedagogem. Taková pozice by pomáhala s „přemostěním“ mezi školou (učitel, vychovatel) a rodinou (rodiče, širší okolí, případně další podpůrné služby). Zároveň by takový pracovník byl dostupným člověkem každému dítěti na ZŠ – nejenom dětem s obtížemi, čímž odpadá stigmatizace, která se často týká například školních psychologů. Takovou pozicí by mohl být sociální pedagog, jehož pozice je popsána v dokumentu MPSV *„Most mezi rodinou a školou - Inovativní přístupy posilující rozvoj preventivních služeb v současném systému sociálně-právní ochrany dětí“*, případně sociální pracovník.

Takový pracovník by byl jednak podporou pedagogů při diagnostikování a řešení potenciálních sociálních problémů ve třídách (v návaznosti a souladu s dalšími pozicemi školního poradenského pracoviště) a zároveň by nabízel podporu dítěti i jeho rodině s doporučením adekvátní podpory, navazováním spolupráce a také v komunikaci se školou.

Krajský síťář ve spolupráci s organizací LUMOS a KÚ vytipoval aktéry, kteří by potenciálně činnost školské sociální práce v kraji mohli realizovat. V současné době (leden 2019) stále probíhá diskuse s těmito aktéry, kdo by se do realizace této pozice zapojil.

Shrnutí ze síťování na úrovni zapojených ORP

V začátku projektu bylo zapojeno do aktivity Podpora síťování služeb na lokální úrovni 11 z 15 ORP v kraji. V polovině roku 2017 se podařilo zapojit do aktivity další dvě ORP (Pardubice a Holice). Nezapojené tak zůstaly pouze ORP Svitavy a Litomyšl. V některých ORP vznikla pouze část výstupů z důvodu personálních změn či nedostatků, což se týká hlavně ORP z okresu Ústí nad Orlicí. Cílem této kapitoly je shrnutí výstupů z jednotlivých ORP. Detailnější popis sítě služeb je možné nalézt v jednotlivých Analýzách lokálních sítí. <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>

ORP Pardubice

Pardubice se zapojily do projektu později než ostatní ORP a síťování zde tak začalo až na podzim 2017. Po fázi mapování se síťářky věnovaly tématu meziřesortní spolupráce aktérů v síti služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny. V rámci této činnosti se zaměřili na podporu spolupráce mezi mateřskými školami a sociálně-aktivizačními službami (SAS). V jednotlivých mateřských školách tak probíhala setkání, která měla za cíl představit činnost SAS samotnými organizacemi. Další podporu věnovaly síťářky propojení základních škol, OSPOD a sociálních služeb. Zaměřily se převážně na již funkční platformy spolupráce, například setkávání ředitelů ZŠ v Pardubicích. Obdobně jako u spolupráce ZŠ s ostatními aktéry, podporovaly síťářky navázání spolupráce pediatrů s dalšími aktéry sítě služeb.

ORP Přelouč

Témata, kterým se věnovala síťářka v ORP Přelouč, bylo 1) včasné podchycení případů ohrožených dětí v ORP Přelouč a 2) koncepce sociálního bydlení v ORP Přelouč. Poměrně značnou část práce věnovala síťářka obci Chvaletice, kde se vyskytovala často zmiňovaná potřeba podpory práce s dětmi a mladými dospělými s ohledem na prevenci kriminality a využití volného času. Síťářka tak realizovala několik setkání se všemi relevantními aktéry v tématu práce s rizikovou mládeží. Síťářka se dále věnovala spolupráci služeb přímé podpory se základními školami a organizovala setkání mezi nimi. Dále svou činností podpořila záměr zpracování koncepce sociálního bydlení v Přelouči.

ORP Polička

Síťářka se v Poličce věnovala tématům: 1) spolupráce v síti 2) sociální bydlení a 3) prostředí pro rozvoj sítě. Síťářka se podílela na organizaci čtyř velkých workshopů určených k podpoře spolupráce v síti služeb. Díky těmto setkáním měli zapojení školští aktéři (výchovní poradci, metodici prevence či ředitelé) možnost uvědomit si své postavení v rámci sítě služeb pro ohrožené děti a také seznámit se s jednotlivými sociálními službami v regionu. Síťářka se zásadně podílela na tvorbě koncepce bydlení v Poličce, která je platná od září 2018. Díky síťářské práci se rovněž podařilo propojit některé zástupce samosprávy, motivovat je k aktivitě směrem k rozvoji sítě služeb pro ohrožené děti či otevřít ve veřejné debatě sociální témata.

ORP Moravská Třebová

V ORP Moravská Třebová se síťář věnoval tématům: 1) včasná podpora sítě služeb dětem a jejich rodinám na území ORP Moravská Třebová a 2) řešení bytové nouze rodin a mladých dospělých v ORP Moravská Třebová. V rámci tématu včasné podpory tak síťář realizoval několik setkání, mezi místními aktéry sítě služeb – DC Svitavy, SAS, azylový dům, na základě čehož byla navázána bližší spolupráce. Na základě jeho činnosti bylo rovněž rozhodnuto o navýšení nabídky kroužků ze strany školy v Jevíčku. Realizoval rovněž setkání mezi SAS a řediteli základních a mateřských škol v regionu. Tyto aktivity vedly ke zvýšení počtu klientů SAS o 14 rodin. Síťář inicioval spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování (ASZ), ke které město přistoupilo a byla tak zpracována analýza týkající se bytové politiky. Město dále realizuje kroky ke zlepšení situace v tématu bydlení v lokalitě.

ORP Holice

Holice se připojily k aktivitě síťování později a mapování potřeb zde tak začalo až v říjnu 2017. Témata, kterými se síťářka v ORP Holice zabývala, jsou: 1) propagace sítě služeb směrem k rodinám a dětem v ORP Holice a 2) včasné zachycení problémů a účinná podpora ohroženým rodinám s dětmi v ORP Holice. Síťářka v rámci tématu propagace sítě služeb publikovala články zaměřené na problematiku ochrany práv dětí. Zároveň spolupracovala se sociálním odborem na tvorbě letáku, který by nabídl kontakty na dostupné služby. V tématu včasného zachycení bylo uspořádáno setkání s místními aktéry a zástupci základních škol.

ORP Hlinsko

V Hlinsku se síťář zaměřoval na témata: 1) včasná detekce ohrožení a účinná koordinace pomoci dětem a rodinám v ORP Hlinsko, 2) dostupné zdroje odborné pomoci pro ohrožené děti a jejich rodiny v okrese Chrudim, 3) rozvoj vnitřních procesů a nástrojů pomoci místní sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v okrese Chrudim a 4) ochrana dětí v opatrovnických řízeních ve správním obvodu Okresního soudu v Chrudimi. Ve spolupráci s místním odborem sociálních věcí vytvořil síťář koncepci pro rozvoj včasné a účinné pomoci dětem, jejíž součástí je platforma s názvem Místní spolupráce škol a OSPOD, ze které vzešly materiály, které jsou nyní v praxi využívány (vodítka pro spolupráci škol a orgánů veřejné moci atd.). Lokální síťář se účastnil zavádění komunitního plánování v Hlinsku. Síťář pomáhal sociálnímu odboru dojednat místní výzkum drogové problematiky. Jako facilitátor, zpracovatel výstupů a koordinátor aktivit se účastnil setkávání realizačního týmu pro zavedení cochemské praxe. Organizoval úvodní informační setkání o nové praxi pro místní poskytovatele služeb. Vytvořil řadu materiálů pro rozcházející se rodiče a koncipoval procesní příručku pro OSPOD, kde je názorně shrnut postup.

ORP Chrudim

V Chrudimi se síťář zaměřoval na témata: 1) dostupné zdroje odborné pomoci pro ohrožené děti a jejich rodiny v okrese Chrudim, 2) aktivity pro rozvoj vnitřních procesů a nástrojů pomoci místní sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v okrese Chrudim, 3) ochrana dětí v opatrovnických řízeních ve správním obvodu Okresního soudu v Chrudimi, 4) dostupné bydlení pro mladé dospělé a ohrožené rodiny s dětmi v ORP Chrudim. V ORP Chrudimi vykonával činnost stejný síťář jako v ORP Hlinsko, proto se zde opakuje téma ochrany dětí v opatrovnických řízeních. Síťář vypracoval podrobnou „Zprávu z mapování potřeb aktérů místní sítě služeb“. Síťář ve spolupráci s místními partnery sítě usiluje o koncipování vzdělávání pro získání dovedností pro nezbytné minimum ochrany práv dětí. Jako síťář se stal předsedou odborného týmu ke komunitnímu plánování sociálních služeb (KPSS) MAS Chrastecsko, Košumbersko a Lužsko. Síťář je dále členem úzkého koncepčního týmu KPSS města Chrudim, kde se podílí na aktualizaci formy KPSS a tvorbě strategie k tomuto tématu. Dále usiloval o aktivizaci k systematickému řešení potřeb v oblasti bydlení, k čemuž nastala příležitost při spolupráci města Chrudim s Agenturou pro sociální začleňování, se kterou se obec dohodla na čerpání tzv. vzdálené dílčí podpory, a to v oblasti bydlení. Lokální síťář pomáhá městu s koordinací aktivity a podílel se na připomínkování výzkumné zprávy, která obsahuje řadu konkrétních doporučení.

Ve všech ORP bývalého okresu Ústí nad Orlicí (Lanškroun, Ústí nad Orlicí, Česká Třebová, Králíky, Vysoké Mýto) se podařilo zmapovat potřeby a předložit tuto potřebnost aktérům v síti služeb. Z důvodů personálních nedostatků tam však další aktivita lokálními síťáři nebyla prováděna. Část práce v těchto ORP naplňují pracovníci krajské kanceláře – podpora v přebírání některých prvků cochemské praxe, setkání mezi zástupci základních škol s dalšími aktéry sítě služeb, tvorba analýz místních sítí služeb.

Krajská síť služeb pro děti a jejich rodiny vztahující se k vybraným tématům síťování

• Změna přístupu k rodičovským sporům

Síť služeb v tématu rodičovských sporů v průběhu rozvodu závisí často na intenzitě sporu, potřebnosti a dostupnosti místní podpory. Cílem této kapitoly je popsat v daném tématu síť služeb pro rodiny a děti v rámci celého kraje. Oblasti podpory, které se sítí služeb zabývají lokálně, jsou poté rozepsány v jednotlivých *Analýzách lokální sítě služeb* a jsou dostupné na webu www.pravonadetstvi.cz – (<http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>). Tato kapitola se více nezaměřuje na roli OSPOD ani soudu, jejichž role je v rámci opatrovnického řízení dána zákonem (Více prostoru je těmto aktérům věnováno v kapitole Doporučení k tématům síťování.)

Duševní a mediační podpora

V případech, kdy je rodič v duševní nepohodě v důsledku rozpadu rodiny, funguje v Pardubickém kraji síť služeb, která je schopná ošetřit řadu potřeb. Psychologická či terapeutická pomoc má zastoupení v neziskovém i soukromém sektoru. Obtížněji dostupné jsou tyto služby pro děti. Do ordinace klinického psychologa pro děti je často čekací doba v řádu měsíců. Psychologickou pomocí dětem se zabývá v Pardubickém kraji cca 50 aktérů, ať už v rámci zdravotnického, školského či sociálního sektoru, v čemž není zahrnuta možnost využití školního psychologa, kterého některé školy v kraji využívají (zejména v Pardubicích). Ještě o něco hůře je na tom dostupnost dětské psychiatrické pomoci. V Pardubickém kraji působí 5 dětských psychiatrů. Využívání jsou pak v poměrně dostupné vzdálenosti ještě psychiatrické služby z Hradce Králové, Havlíčkova Brodu a psychiatři ze Šumperka a ze Zábřehu. Zlepšení situace by mohlo přinést zavedení obdobných terénních týmů, jako jsou Centra duševního zdraví.

Podstatným prvkem v situaci, kdy rodiče nejsou ochotni či schopni nalézt společnou dohodu na úpravě poměrů dítěte, jsou mediační služby. Mediační služby jsou v Pardubickém kraji poměrně dostupné místně, ale pro rodiny ve finanční nouzi či nedostatku motivace jsou obtížně dostupné finančně. Figuruje zde řada zapsaných mediátorů, často v rámci advokátní praxe. Od Pardubic je například možné v dojezdové vzdálenosti do cca 30 minut vlakem využít minimálně 10 takových služeb. Z menších obcí i tak musí ale zájemci o tuto službu dojíždět (často opakovaně), což vzhledem k samotné ceně mediace její dostupnost ještě více snižuje. Mediace nabízejí i některé organizace, které poskytují službu zdarma – Amalthea, Poradna pro rodinu Pardubického kraje (v rámci cochemské praxe), Centrum J. J. Pestalozziho, v Hradci Králové - Nomia, Manželská poradna Hradec Králové. I přes řadu aktérů, kteří službu nabízejí, není potenciál, který mediace, jako podpora při řešení sporů mezi rodiči nabízí, využíván tak, jak by bylo možné.

Důležitým aktérem, který se zaměřuje (nejenom) na psychologickou podporu rodin v rozvodové situaci, je Poradna pro rodinu Pardubického kraje (dále Poradna). Poradna poskytuje odborné sociální poradenství, psychologickou, psychoterapeutickou a psychosociální pomoc. Nezletilý může využít služeb poradny v případě, že na první schůzku přijde v doprovodu zákonného zástupce. Jedná se o příspěvkovou organizaci Krajského úřadu s celokrajskou působností s pobočkami v Pardubicích, Chrudimi, Ústí nad Orlicí a ve Svitavách. V návaznosti na potřebnost vyjádřenou ve Střednědobém plánu PAK, má Poradna detašované pracoviště ještě v Moravské Třebové. Poradna je rovněž podstatným aktérem v rámci etablování prvků cochemské praxe v kraji. V návaznosti na potřebnost rychlosti a efektivity v rámci zavádění cochemské praxe, byla navýšena kapacita poradny pro účely co nejrychlejší podpory v rámci dosažení dohody rodičů při situaci, kdy nejsou rodiče schopni se domluvit (týká se Pardubic a Chrudimi).

V situaci, kdy dítě nebo rodič potřebuje okamžitou podporu, může se obrátit na krizové centrum. Kapacity krizové a okamžité pomoci mají však stále v Pardubickém kraji rezervy. Chybí například služba takové pomoci se sídlem v Pardubicích. Nejdostupnější je tak z Pardubic služba krizového centra v Chrudimi, kde ji realizuje organizace Centrum J. J. Pestalozziho a v Hradci Králové, kde ji zajišťuje organizace Nomia, z.ú. Centrum J. J. Pestalozziho je pak významným poskytovatelem krizové pomoci i v dalších městech – Chrudim, Svitavy a od ledna 2019 v Žamberku. Navyšování kapacity služeb psychologické podpory (Poradna, KC) v oblastech, které jsou více vzdálené od krajského města, reaguje na deklarovanou potřebnost (Střednědobý plán PAK) v těchto lokalitách, což se týká právě například ORP Moravská Třebová a části bývalého okresu Ústí nad Orlicí.

Další potřebnou službou, kterou oficiálně poskytuje v Pardubickém kraji pouze Centrum J. J. Pestalozziho (se sídlem v Chrudimi) je asistovaný kontakt. Tato služba dává rodinám příležitost znovuobnovit či navázat vztah dítěte s jedním z rodičů, s nímž dítě nežije a tento rodič má zájem o obnovení kontaktu. Část takové služby někdy naplňuje OSPOD či jiná organizace, například sociálně-aktivizační služby. Jedná se však spíše o asistované předání dítěte do péče druhého rodiče, nikoliv o komplexní podporu rodiny tak, jak jí nabízí Centrum J. J. Pestalozziho. Potřebnost asistovaných kontaktů je deklarována jak soudci, pracovníky OSPOD, tak neziskovými organizacemi v celém kraji. Větší využití této formy podpory brání i to, že asistovaný kontakt není nijak zákonně ukotven a je tak obtížné jeho financování běžnou formou – například jako sociální služby. V dojezdové vzdálenosti (od Pardubic) je využívána tato služba ještě od hradecké organizace Nomia.

Děti nacházející se v nepříznivé situaci zapříčiněné (nejenom) rozvodem rodičů, mohou být podpořeny i v rámci nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM), případně terénní formou této služby. V Pardubickém kraji se nyní nachází 11 NZDM.

Jedním z důležitých aktérů pomoci je v tomto ohledu i škola. Zejména základní škola má možnost v rámci svého poradenského pracoviště podpořit děti, na kterých se konfliktní rozvod rodičů může podepisovat. Stejně tak, jako podstatný komunitní aktér, může být škola zprostředkovatelem pomoci rodičům v rámci informování o možnostech podpory.

Služby přímé podpory rodiny

Kromě ošetření duševních potíží vyžaduje situace rodiny v rozvodu i formu přímé podpory, často v tématu rodičovských kompetencí. Základního poradenství se dostane rodičům na OSPOD. Z dalších služeb mohou v celém kraji využít sociálně-aktivizační služby pro dítě a rodinu, již zmíněné služby odborného poradenství, mateřská/rodinná centra, služby rodinných konferencí a případně edukační programy zaměřující se na rodičovské kompetence a rodičovskou odpovědnost.

V Pardubickém kraji působí 19 registrovaných sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny a děti, část z nich se specifitějším zaměřením – cizinci, rodiny s dětmi s PAS. S celokrajskou působností (v rámci tématu) fungují jednotlivé pobočky Oblastních charit rozdělené na základě diecézí a organizace Amalthea, která pokrývá svou činností značnou část kraje. Terénní služby pro rodinu a sociálně aktivizační služby jsou v Pardubickém kraji poměrně dobře dostupné. Terénní a ambulantní služby mají celkově podporu od Krajského úřadu v rámci transformace systému péče o ohrožené děti.

Další službou přímé podpory je služba rodinných konferencí, kterou realizuje v Pardubickém kraji organizace RK Centrum. Rodinné konference nabízejí značný potenciál v řešení rodičovských sporů. I vzhledem k tomu, že jsou stále pokládány za poměrně novou službu, není jejich potenciál zdaleka využíván tak, jak by mohl být.

Komunitní formou podpory jsou i mateřská či rodinná centra. Tato centra však často z pravidla nenavštěvují lidé sociálně vyloučení. Možnou formu podpory může získat i v síti občanských poraden. V případě sporu rodičů, kde dochází k domácímu násilí, může se člen této rodiny obrátit na PČR a na Intervenční centrum, které má celokrajskou působnost a je realizováno organizací SKP Centrum.

- **Spolupráce základních škol s dalšími aktéry sítě služeb**

Aktérů, kteří mohou podpořit základní školy v práci s ohroženými dětmi a rodinami, je velké množství. Spolupráce mezi základními školami a dalšími aktéry má však stále rezervy. Jak je uvedeno v předešlé podkapitole zabývající se rodičovskými spory, škola hraje důležitou roli v podpoře ohrožených dětí i rodin. Množství aktérů, které může škola pro pomoc při řešení nepříznivé situace svých žáků využít a navázat s nimi spoluprací, je obdobná, jako u předchozího tématu.

Důležitým aktérem pro základní školy je OSPOD. Z mapování potřeb v celém kraji však vyplývá, že spolupráce mezi školou a OSPOD bývá často problematická (viz kapitola Shrnutí krajského síťování).

Před situací, než se dítě stane ohroženým podle § 6 zákona č. 359/1999 Sb. (ale i pokud již dítě ohrožené je), může škola po vyčerpání možností v rámci školního poradenského pracoviště oslovit řadu adekvátních služeb podpory.

Sociální služby, využitelné pro pomoc ohroženým dětem a jejich rodinám, jsou obdobné jako u předešlého tématu. Záleží vždy na dostupnosti služeb v dané lokalitě a rovněž na navázání dobré spolupráce. Školy tak mohou využít/doporučit služby SAS, NZDM, rodinné konference, krizová centra, sociální odborné poradenství, mateřská/rodinná centra, intervenční centrum atd.

Z dalších aktérů je podstatná Pedagogicko psychologická poradna (PPP). PPP Pardubice, příspěvková organizace je zřizována Pardubickým krajem a poskytuje psychologickou a speciálně-pedagogickou péči klientům ve věku 3 až 19 let, jejich rodičům a pedagogickým pracovníkům škol a školských zařízení. Odloučená pracoviště má PPP Pardubice v Holicích, Přelouči, Hlinsku a Třemošnici. Ředitel PPP Pardubice, PaedDr. Jiří Knoll, je rovněž krajským metodikem prevence (v celém kraji pak působí okresní metodici prevence). Pro okres Ústí nad Orlicí a Svitavy zajišťuje PPP Ústí nad Orlicí s odloučenými pracovišti v Lanškrouně, Žamberku, Vysokém Mýtě, Litomyšli, Moravské Třebové a Poličce, kde je však omezená provozní doba.

Důležitým aktérem v práci s dětmi s výchovnými problémy jsou střediska výchovné péče (SVP), která se zaměřují na řešení obtíží týkajících se problémového chování ve školním i v domácím prostředí - SVP pro děti a mládež ARCHA (Chrudim), SVP Pyramida (se sídlem v Rybitví), SVP Mimóza (Ústí nad Orlicí, Lanškroun), SVP ALFA (Svitavsko).

V Pardubickém kraji působí příspěvková organizace KÚ - Centrum celoživotního vzdělávání (CCV). Jedná se o zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Pardubického kraje. Kromě vzdělávání pro pedagogické pracovníky bylo Centrum v Pardubicích aktivní při zavádění psychologů do škol.

Vzhledem k tomu, že zřizovatelem většiny základních škol v Pardubickém kraji jsou obce, jsou rovněž nedílnou součástí sítě služeb a jako zřizovatelé mají možnosti ovlivnit „kulturu“ dané školy například podněcováním k adekvátnímu začlenění školy do komunitního systému v obci, případně většího zájmu o sociální problematiku dětí a jejich rodin. Škola rovněž přichází do kontaktu s PČR nebo záchrannou službou.

Aktérem, který úzce spolupracuje se základními školami, je i organizace Semiramis. Poskytuje certifikované preventivní a adiktologické služby. V rámci Centra primární prevence Pardubického kraje poskytuje školám a odborné i laické veřejnosti profesionální intervenci a odborné poradenství v oblasti primární prevence rizikového chování. To realizuje prostřednictvím dlouhodobých programů specifické primární prevence a poradenských a vzdělávacích aktivit. Současně nabízí pro školy služby supervize.

Doporučení pro rozvoj sítě v Pardubickém kraji

Doporučení k tématu spolupráce v síti

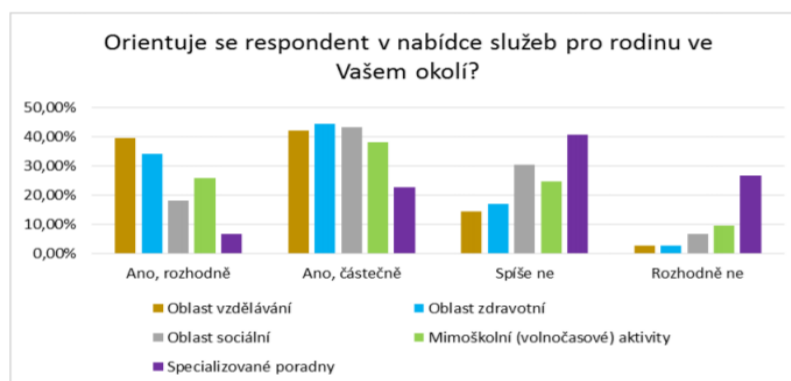
Obecná doporučení směřují k podpoře současných platforem spolupráce a zároveň navrhují nové možné postupy vedoucí k zefektivnění systému včasné identifikace ohrožených rodin a dětí a následné intervence v rámci mezirezortního přístupu. Konkrétní doporučení jsou pak v podkapitole níže a věnují se dvěma hlavními tématům síťování v Pardubickém kraji.

- **Využití stávajících platforem** - setkávání ředitelů, výchovných poradců, pediatrů, SAS apod. V Pardubickém kraji působí řada aktérů (či platforem setkávání), kteří ve svém zaměření odvádějí kvalitní práci. Jejich potenciál je však nevyužitý s ohledem na možnosti užší spolupráce s dalšími aktéry. Příklad: V jednotlivých okresech probíhá setkávání pediatrů. Jejich setkávání se však systematicky neúčastní aktéři z jiných rezortů. Stejně tak je tomu u setkávání ředitelů základních škol. Těchto setkání se nárazově účastní například zástupci OSPOD či jiných aktérů. Toto zapojení však pro dosažení adekvátní spolupráce není dostačující. Obdobně je tomu často u pracovních skupin komunitního plánování (např. v Pardubicích v PS pro rodiny dětí a mládež chybí zástupce školství apod.).
- **Zavedení nových platforem setkávání** - v některých lokalitách chybí propojení odborů (zejména sociální, zdravotní, školský), bez čehož není možné efektivně nastavit správnou formu podpory. Mezioborové zastoupení se ukazuje vhodné například v komunitním plánování a není vždy standardem, že je zastoupení podstatných aktérů naplněno.
- **Zapojení neformálních aktérů** - Toto se týká zejména menších obcí, kde je nižší dostupnost například sociálních služeb. Nabízí se tak možnost zapojení například místních dobrovolných hasičů, církevních institucí, skaut apod.
- **Zvýšený potenciál pro nalezení nových zdrojů a příležitostí pro zpřehlednění situace v síti aktérů i pro práci s přirozenou sítí rodiny a jejím okolím** - komunitní formy pomoci/prevence. Krajský akční plán k naplňování strategie transformace v tomto ohledu navrhuje jako koordinátora spolupráce komunitní centra, vybraného poskytovatele služby, obec v rámci výkonu samostatné působnosti apod. Při čemž tuto činnost by neměl vykonávat OSPOD, který je součástí systému intervence. Komunitní/mateřská či rodinná centra by takovou roli mohla plnit při systematictější zapojení sociální práce do své činnosti. Jak by mohla taková služba fungovat, se bude možné inspirovat v připravované publikaci, která vzniká v rámci aktivity 1.2. Preventivní služby na podporu rodiny v rámci projektu Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí Ministerstva práce a sociálních věcí - Model systému preventivních služeb na podporu rodiny v České republice.
- **Zpřehlednění systému služeb pro rodiny** - Z průzkumu realizovaného v rámci projektu Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů (MPSV) ve spolupráci s Univerzitou Pardubice a Pardubickým krajem vyplývá, že obyvatele kraje se poměrně dobře orientují v nabídce služeb v oblasti vzdělávání či zdravotnictví. Informovanost o sociálních službách je spíše průměrná a nejmenší je pak povědomí o specializovaných poradenských službách.

3) **Orientuje se respondent v nabídce služeb pro rodinu ve Vašem okolí?** „Jedná se o posouzení, zda jsou služby obecně pro Vás dostupné z hlediska času, nutnosti dojíždět, doprovázet děti, financí apod.“ (1 = ano, rozhodně; 2 = ano, částečně; 3 = spíše ne; 4 = rozhodně ne)

Průměr hodnocení	Oblast
1,80	Oblast vzdělávání
1,88	Oblast zdravotní
2,70	Oblast sociální
2,18	Mimoškolní (volnočasové) aktivity
2,91	Specializované poradny

Obrázek č. 3 Graf informovanosti o službách pro rodiny v Pardubickém kraji

Vzhledem k potřebné komplexnosti pomoci, kdy na sebe různé problémy velmi často navazují, jeví se jako vhodné zpřehlednit síť služeb pro rodiny bez ohledu na rezortnost. Jako dobrý příklad může sloužit web města Banská Bystrica - <https://mestorodiny.sk/>, který toto zpřehlednění pro obyvatele nabízí.

- **Podpora rychlejšího přenosu informací v lokalitách** - Inspirace z příkladů dobré/innovativní praxe (zdrojem může být Analýza inovativních přístupů vydaná MPSV).

Doporučení k tématům síťování

- **Změna přístupu k rodičovským sporům**

Podpora inovativních přístupů v řešení rozvodových/rozchodových situací

Ačkoli principy cochemské praxe nejsou již zcela nové, stále se k nim přistupuje jako k inovativním. Praxe potvrzuje, že cochemská praxe obsahuje řadu prvků, které jsou realizovatelné a pro předcházení konfliktu, zmírnění dopadu rozvodu rodičů na dítě a dosažení větší trvanlivosti uzavřených dohod jsou prokazatelně účinné. Samotná realizace této praxe není nijak striktně ukotvena a spíše než o etablování cochemské praxe se ukazuje vhodné hovořit o inovativních principech práce než o přenosu celého systému. Samotná praxe se může lišit podle možností každé konkrétní lokální sítě služeb. Dokazují to funkční systémy na již více než dvaceti soudech, kde se tato praxe realizuje a kde je zapojeno rozdílné množství soudců, termíny a formy zapojení poradenských zařízení se liší, využívají či nevyužívají jiného soudního roku apod. **Ideální variantou se ukazuje ustanovení pracovních skupin zahrnujících soud, OSPOD a poradenská zařízení s pravidelným setkáváním.** Následující doporučení ve značné míře doplňují (a jsou s nimi v souladu) právě principy cochemské praxe. V zásadě se jedná o dodržování principů:

- rozhodnutí patří v první řadě do rukou rodičů, stejně tak jako odpovědnost za život jejich dítěte
- všechny profese jsou si rovny, jejich příspěvek k řešení je rovnocenný
- respekt, komunikace, orientace na perspektivu dítěte - jsou důležité jak pro rodiče, tak pro všechny zástupce profesí (a musí fungovat i mezi nimi)
- výkon jednotlivých profesí musí být koordinovaný - jde o aktivní spolupráci

Detailní popis cochemské praxe je možné nalézt například v manuálu cochemské praxe od organizace cochem.cz - https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/Manual_Cochem.pdf

Zmíněné setkávání pracovních skupin, které byly původně založeny za účelem etablování inovativních přístupů, se ukazují jako velmi efektivní nástroj i pro další nastavení spolupráce týkající se například vyjasnění potřebnosti šetření v rodinách pracovníky OSPOD, podobu nařizování dalších podpůrných služeb soudem a podobně.

Jednoznačné vymezení rolí všech zúčastněných aktérů

Aktéři zapojení do řešení rozvodové či rozchodové situace rodičů, by si měli být vědomi své role a jejího zákonného vymezení. Měli by být schopni tuto roli jasně popsat (dítěti, rodičům, advokátům, případně dalším zúčastněným aktérům) a neměli by z této role vystupovat. To zamezí rozvoji rodičovského konfliktu či manipulaci v situaci, kdy jeden nebo oba rodiče měli od některého z aktérů mylná očekávání (například v zastání zájmů jednoho z rodičů, zjišťování informací o druhém rodiči nebo o dítěti apod.). **Specificky je třeba zdůraznit roli OSPOD jako soudem stanoveného opatrovníka, kdy jeho úkolem je hájit zájmy dítěte v situaci možného střetu jeho zájmů se zájmy rodičů, ale nejedná se přitom o výkon sociálně-právní ochrany dětí podmíněný ohrožením dítěte dle § 6 zákona o SPOD.**

Koordinace podpory rodině

Podpora poskytovaná rodině by měla být vzájemně koordinována tak, aby na sebe podpůrné aktivity navazovaly, nedublovaly se a byly zajištěny podmínky pro efektivní využití podpory ze strany rodičů. Zejména v situacích, kdy je rodičovský spor pro rodinu zátěží a není schopna jej zvládnout vlastními silami, je využití podpůrných služeb nezbytné. Doporučená (případně nařízená) služba by v takový okamžik měla odpovídat aktuální situaci rodiny jako celku i všech jejích členů individuálně (například využití služby mediace pro rodiče a zároveň podpůrné terapeutické, svépomocné, či jiné služby pro dítě a služby rodinné terapie). V případě, že služby nejsou dostatečně koordinovány, mohou rodiče nebo i dítě procházet různými typy služeb, aniž by došlo ke zlepšení jejich situace. Rodiče, kteří svým jednáním sledují jiné cíle, než je pomoc dítěti, mohou mezi různými typy služeb fluktuovat úmyslně.

Podpora prevence sporů

Rozvod manželství a (v případě, že je nutná soudní úprava) též rozchod rodičů je provázen zákonným zapojením některých aktérů (minimálně soud a OSPOD v roli kolizního opatrovníka). Je tedy možné poměrně včasné identifikovat možný rozvoj nebo prohloubení rodičovského konfliktu a tomuto konfliktu předcházet, zejména **okamžitým doporučením odborné pomoci a informováním rodičů o vlivu rodičovského konfliktu na dítě.** Aktéři by měli přispívat k prevenci rozvoje rodičovského sporu tím, že zachovají potřebnou neutralitu a budou směřovat pozornost rodičů k dítěti a jeho zájmům.

Zajištění podpory dítěte a jeho participace

Potřeby dítěte bývají v situaci rozchodu nebo rozvodu rodičů často opomíjeny (jedná se o „věc dospělých“). Rozpad rodiny, jako dosavadního zdroje stability, jistoty, materiálního zajištění, bezpečí atd., je přitom pro dítě zásadní změnou. Rodiče pod vlivem vlastních emocí a potřeb nemusí být plně schopni potřeby dítěte vnímat, nebo je dostatečně naplňovat. **Nabídka zprostředkování podpory dítěti by proto měla být samozřejmou součástí práce zapojených aktérů (zejména OSPOD).** V některých případech rodiče zajištění odborné pomoci dítěti odmítají, potřeby dítěte bagatelizují, případně deklarují vlastní zajištění podpory dítěti. Zejména v komplikovaných rodičovských sporech se však ukazuje, že minimálně nabídka možnosti využít nezávislou pomoc je pro dítě zásadní, protože pozdní intervence již nemusí být účinná. Dítě prostřednictvím nabídky podpory zároveň dostává informaci, že na jeho vlastních potřebách záleží a že je v pořádku, pokud rodinnou situaci vnímá negativně (přestože postoje rodičů deklarované navenek mohou vypovídat o opaku). **Pokud je využívána odborná podpora dítětem společně s jedním nebo oběma rodiči, je nutné se ujistit, že je dostatečný prostor pro reflexi všech potřeb dítěte.** Dále je možné využití odborné podpory pro dítě rodičům nařídít ve správním či soudním řízení. **Dítě by zároveň mělo mít možnost participovat na rozhodnutí o jeho budoucím životě. Jeho participace přitom nemusí být pouze o zjišťování jeho názoru, ale rovněž o informování o situaci v průběhu rozvodu. Dobrou praxí se tak v současné době stává například zapojení dítěte do mediace, informování o situaci v dopise dítěti apod.**

Rychlost jednání

Rychlost postupu aktérů podpůrné sítě je významná zejména kvůli tomu, že rozvod nebo rozchod rodičů jako partnerů je zpravidla emocionálně náročnou situací a je žádoucí, aby nebyla zbytečně prodlužována. Rychlost (např. nařízení soudního jednání bezprostředně po podání žádosti o rozvod, následný kontakt s OSPOD v

roli opatrovníka apod.) může napomoci zkrátit dobu, kdy do vnitřních záležitostí rodiny zasahuje třetí strana (stát). V případech, kdy vnímání situace jedním z rodičů nekoreluje s představami druhého, například rozpad vztahu je pro něj překvapující, může docházet k „využívání“ formálních postupů k odvrácení nebo oddálení rozpadu manželství. **Pro vyrovnání se s nastalou situací je vhodné využít odborných služeb (např. terapie), neboť ve stavu dlouhodobě nejistého právního postavení rodiny může dojít ke vzniku rizik na straně dítěte, zejména pokud jde o stabilitu, duševní nebo tělesné zdraví, vývoj jeho identity a bezpečí.**

- **Spolupráce základních škol s dalšími aktéry sítě služeb**

Jednoznačné vymezení rolí všech aktérů

Pro včasnou a adekvátní pomoc dítěti v rámci potíží ve škole, je potřeba (stejně jako u předešlého tématu), aby si byl každý aktér vědom své role a jejího zákonného vymezení. Toto platí jednak u aktérů, kteří do školy vstupují „zvenčí“, tak u jednotlivých pracovníků v rámci každé jednotlivé školy – od pedagoga, přes výchovného poradce, psychologa, metodika prevence, ředitele. Zároveň je podstatné, aby jejich role byla jasně popsána pro žáky i rodiče. **V některých školách je tak potřeba pomoci s nastavením vnitřního systému podpory a komunikace a s rozdělením kompetencí v situacích identifikace ohroženého dítěte / rizikového chování v kolektivu.**

Podpora spolupráce s dalšími aktéry sítě služeb

V rámci pomoci ohroženým dětem se ukazuje zásadní znalost místní sítě služeb. Zástupci základních škol v řadě případů deklarují, že jim chybí pomoc při práci s rodinou, ať už rodiči či dítětem, ve chvíli, kdy škola vyčerpala možnosti svého poradenského pracoviště a zároveň dítě není ohroženo podle § 6 zákona č. 359/1999 Sb. V řadě případů poté škola oslovuje OSPOD, který může být škole nápomocný (poradenství, odkaz na službu apod.), nicméně pokud se nejedná o dítě ohrožené podle zákona, OSPOD jako takový není adekvátním aktérem pomoci. Vzhledem ke kvalitnímu pokrytí služeb v Pardubickém kraji, je problém často spíše v tom, že školy síť služeb znají málo nebo jí z různých důvodů vhodně neumí nebo nechtějí využít. **Škola by tak měla mít dobrý přehled o možnostech sítě služeb. Pro kvalitní spolupráci je potřebné znát postup, jaký bude následovat při oslovení konkrétní organizace. To předejde možnému nereálnému očekávání ze strany školy a zároveň dopomůže v efektivní a včasné pomoci dítěti.** Zároveň je pro tuto spolupráci potřebná právní znalost možností spolupráce. V řadě případů není spolupráce navázána z důvodů nejistoty v oblasti právních předpisů – spolupráce s OSPOD, PČR, dalšími službami a v neposlední řadě s rodiči. **Jako dobrá praxe se ukazuje vnik platform jako je například v ORP Hlinsko, kde se pravidelně setkávají aktéři ze ZŠ, MŠ, OSPOD, sociálních služeb a dalších aktérů ze sítě služeb nebo setkávání „Spolu a včas ohroženým dětem“, která byla pořádána v rámci „aktivity síťování“. Praxe ukazuje, že podporu takové mezirezortní spolupráce je potřeba aktivně řídit a koordinovat. Ve zmíněné praxi z Hlinska je takovým koordinátorem odbor sociálních věcí (tedy obec). Nabízí se však možnost koordinace například v rámci komunitního plánování, za pomoci Místních akčních skupin, případně neziskových organizací. Tuto činnost by v budoucnu mohl vykonávat i pracovník služby, kterou Krajský úřad zmiňuje v akčním plánu k transformaci systému sociální péče - komunitní centra.**

Podpora financování stravování dětí (nejenom) v předškolním věku z rodin ve finanční nouzi

Téma se sice týká spolupráce základních škol, nicméně při vynechání předškolního vzdělávání může být dítě při vstupu do základního vzdělávání znevýhodněno. Chudoba rodičů brání části předškolních dětí v přijímání vzdělání v mateřských školách, neboť jejich rodiče nemají na úhradu stravování, a to bývá jedním z hlavních důvodů, proč své děti nakonec do školek přestanou vodit. Je možné hledat vlastní řešení této situace na místní úrovni, **případně přistoupit na podporu, která se nabízí v rámci operačního programu potravinové a materiální pomoci**, který je financován z Fondu evropské pomoci nejchudším osobám. Pardubický kraj sice čerpá z možností programu na podporu rodin ve finanční nouzi od MŠMT, nicméně ten není zaměřen na podporu dětí v mateřských školách. Za prosinec 2018 bylo podle Úřadu práce v rámci Pardubického kraje 2535 nezaopatřených dětí, které se nacházejí ve stavu hmotné nouze. A právě na tyto děti účelově cílí program MPSV.

Podpora sociální práce na školách

Ze setkání "Spolu a včas ohroženým dětem", z mapování potřeb, ale i dalších podkladů vyplývá, že ve škole chybí pozice, která by disponovala celostním pohledem na potenciální ohrožení dítěte bez toho, aby byl tento pracovník zároveň pedagogem. Taková pozice by pomáhala s „přemostěním“ mezi školou (učitel, vychovatel) a rodinou (rodiče, širší okolí, případně další podpůrné služby). Zároveň by takový pracovník byl dostupným člověkem každému dítěti na ZŠ – nejenom dětem s obtížemi, čímž odpadá stigmatizace, která se často týká například školních psychologů. **Takovou pozicí by mohl být sociální pedagog.** Jeho pozice je popsána v dokumentu MPSV „*Most mezi rodinou a školou - Inovativní přístupy posilující rozvoj preventivních služeb v současném systému sociálně-právní ochrany dětí*“/případně sociální pracovník. Takový pracovník by byl jednak podporou pedagogů při diagnostikování a řešení potenciálních sociálních problémů ve třídách (v návaznosti a souladu s dalšími pozicemi školního poradenského pracoviště) a zároveň by nabízel podporu dítěti i jeho rodině s doporučením adekvátní podpory, navazováním spolupráce a také v komunikaci se školou.

V rámci podpory aktivnějšího zanesení sociální práce do škol se nabízí rovněž rozvoj pedagogů v této oblasti. Téma identifikace včasného ohrožení dítěte není u běžných pedagogů systémově rozvíjeno vzděláváním apod. Rovněž se nabízí podpora formou supervizí, která se pro psychohygienu a osobnostní rozvoj pedagogů jeví jako velmi vhodný nástroj. Podporu školám formou supervizí nabízí v Pardubickém kraji organizace Semiramis.

Členové rodiny dítěte by měli být vnímáni jako partneři školy a měli by být vždy zapojeni do řešení situace Rodina dítěte vždy hraje roli při řešení jeho situace. Rodinné zázemí je zásadním faktorem ovlivňujícím možnosti řešení situace dítěte. Záleží na pracovnících škol, jak moc budou vnímaví a připraveni dítě v klíčových okamžicích podpořit. **Je na nich, aby náležitě reagovali a za použití vhodných nástrojů dítě a případně jeho rodiče uměli náležitě nasměrovat na další zdroje podpory.** Tuto činnost nemohou zvládnout sami pedagogové, ačkoliv se na tom značnou měrou podílejí. **Potřebují podporu plně obsazených a správně nastavených školních poradenských pracovišť. Je na vedení školy, aby rozvoj ŠPP podporovalo, aby podporovalo práci s dětmi a jejich rodiči, včasnou prevenci a práci s rizikovými jevy ve třídách a kolektivech.**

Doporučení vycházejí ze zjištěného aktuálního stavu sítě (k datu vzniku dokumentu).

Závěrem

Závěrem bych chtěl poděkovat všem aktérům, kteří podporují spolupráci v síti služeb. Dále pak všem, kteří se podíleli a podílejí na realizaci mezioborových setkávání v rámci naší aktivity.

Vzhledem k tomu, že Pardubický kraj je z těch progresivnějších v sociální tematice, nabízí se značné množství možností, jak spolupráci za účelem podpory rodin a dětí zefektivnit. Věřím, že idea síťování bude dále podporována všemi aktéry, kteří mohou v tomto tématu pomoci.

*Mgr. Matěj Karas
Krajský síťář*

Použité zdroje

- Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Pardubickém kraji 2016 – 2018. [cit. 20.3.2019] [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-pardubickeho-kraje>
- Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje 2019 – 2021 [cit. 1.4.2019] [online] Dostupné z <https://www.pardubickykraj.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-pardubickeho-kraje>
- Strategie transformace péče o ohrožené děti [cit. 20.3.2019] [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/91630/strategie-transformace-pece-o-ohrozene-deti-a-rodiny-na-uzemi-pardubickeho-kraje>
- Akční plán naplňování Strategie transformace péče o ohrožené děti a rodiny na území Pardubického kraje
- Manual_Cochem [cit. 15.3.2019] [online] Dostupné z: https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/Manual_Cochem.pdf
- Analýzy sítí služeb [cit. 21.3.2019] [online] Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>
- Web Krajského úřadu Pardubického kraje [cit. 15.3.2019] [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/>
- Web Českého statistického úřadu [cit. 18.3.2019] [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

Potřebujete více informací?

K síťování ve vaší obci či kraji?

Obraťte se na krajského síťáře **Mgr. Matěje Karase**, matej.karas@mpsv.cz tel.: 773 790 707 nebo na krajskou koordinátorku síťování **Bc. Janu Křivánkovou** (dotazy spojené se síťováním v zapojených obcích), e-mail: jana.krivankova@mpsv.cz tel.: 778 427 880

K aktivitě síťování?

Obraťte se na odborného garanta **Mgr. Štěpána Bolfa**, e-mail: stepan.bolf@mpsv.cz, tel.: 221 923 647, 775 853 476 nebo na vedoucí oddělení transformace služeb pro rodiny a děti, odbor ochrany práv dětí **Mgr. Kristýnu Jůzovou Kotalovou**, e-mail: kristyna.kotalova@mpsv.cz, tel.: 221 922 255, 724 178 744.

www.pravonadetstvi.cz

www.mpsv.cz

